

* Buurtschappen op de flank van de stuwwal, omgeven door stuwwallen

Wenum - Wiesel

> Ontstaansgeschiedenis

Wenum en Wiesel zijn buurtschappen daterend uit de vroege Middeleeuwen. Ze zijn ontstaan op de oostelijke flanken van de Veluwe stuwwal in de nabijheid van beken en akker- en weidegronden. Om de akkers te beschermen tegen zandverstuivingen werden houtwallen aangelegd. Eeuwen later bepalen ze nog steeds het landschapsbeeld, vooral rond Wiesel.

In de negentiende eeuw is met name het gebied rond Wenum fors getransformeerd. De Zwolseweg en de Elburgseweg, de spoorlijn richting Hattem en het Apeldoorns Kanaal werden aangelegd en de Oud Zwolseweg werd rechtgetrokken. Deze infrastructuurlijnen vormden nieuwe noord-zuidlijnen. Ze kwamen als een nieuwe laag over het landschap heen te liggen en werden bepalend voor de verdere ontwikkeling van het gebied tussen het kanaal en de Zwolseweg tot rationeel landbouwgebied.

De nieuwe rationele structuur van wegen en verkavelingen zorgden ervoor dat de dynamiek zich vooral concentreerde langs de wegen en de dwarsverbindingen ertussen. Vanaf het eind van de negentiende eeuw kwam er geleidelijk steeds meer (burger)bebouwing bij. Dit betrof geen grote planmatige uitbreidingen maar inpassingen van individuele huizen langs de linten. Dit proces gaat nog altijd door. Het lijkt alsof er in Wenum altijd wel ergens gebouwd of verbouwd wordt.

Hoe anders is het in Wiesel, waar de ontwikkeling altijd beperkt is gebleven. Wiesel is vanwege de gaafheid en samenhang van bebouwing en landschap aangewezen als beschermd dorpsgezicht. Het is een oase van rust en landelijkheid. Eerder een woonlandschap dan een dorp.

> Een boerderij in Wiesel uit de achttiende eeuw verborgen in het bosachtige gebied bij het Kroondomein.

> Wenum-Wiesel rond 1900: een verspreid woon-werklandschap op de overgang van de Veluwe en het IJsseldal.

> Wenum-Wiesel nu: hetzelfde landschap maar nu opgevuld met woonkamers.

> Ruimtelijke ingrediënten

Een woonlandschap in plaats van twee dorpskernen

Hoewel de namen Wenum en Wiesel suggereren dat het om twee duidelijk te benoemen dorpskernen gaat, is er in beide gevallen eerder sprake van een woonlandschap dan van een dorp. Het geheel is het best te typeren als een burgerlandschap. Het agrarische landschap is nog wel aanwezig, maar op veel plekken wonen tegenwoordig burgers. Grofweg kun je stellen dat hoe verder je van Apeldoorn afgaat hoe groter het agrarische gebruik is.

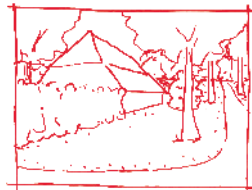
Binnen Wenum-Wiesel zijn subtiele verschillen ofwel drie sferen te onderscheiden. Wiesel (1) heeft nog steeds de eeuwenoude landschapsstructuur van essen met houtsingels in een wollig en zacht patroon. Wenum (2) is aan te duiden als een kern. Doordat de beek, akkers en hooilanden dichtbij elkaar lagen, ontstond er op één van de oost-west gerichte zandruggen een buurtschap. Rond de Zwolseweg (3) bepalen de lange infrastructuurlijnen de meer rechthoekige landschapsstructuur met lintbebouwing.

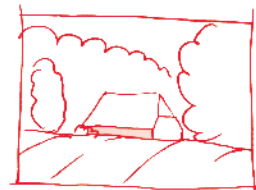
★ Behoud de verschillen tussen de drie deelgebieden

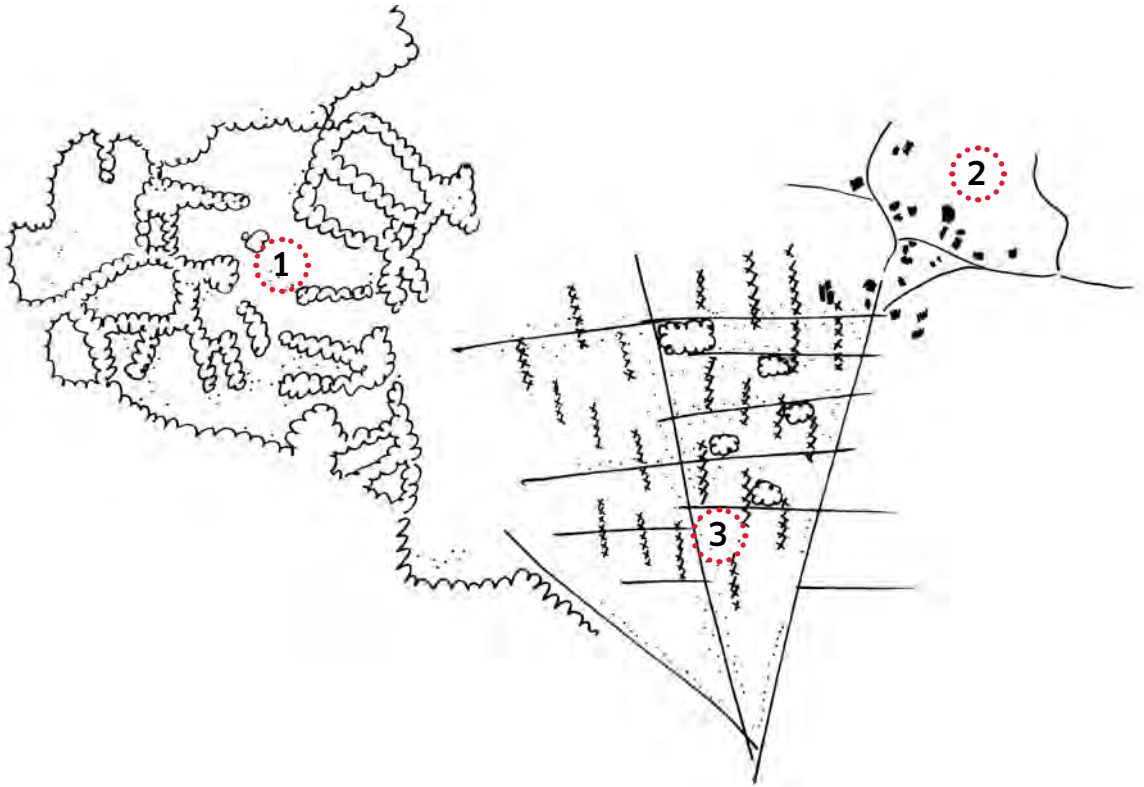
★ Gebruik inheemse beplanting voor hagen en tuinen waardoor ze aansluiten op het landschap in plaats van dat ze zich er los van maken

★ Zorg ervoor dat de openbare ruimte zachte overgangen houdt door alle noodzakelijke voorzieningen (parkeren, opslag) op het eigen terrein in te passen

★ Plaats woningen langs de bosrand waardoor ze opgaan in het landschappelijke decor

> Wenum-Wiesel: een woonlandschap met drie sferen.
 Het arcadische akker- en boslandschap rond Wiesel (1), het agrarische dorp Wenum (2) en het zwermlandschap rond de Zwolse weg (3).

★ Behoud het arcadische beeld van bos en open landschap met af en toe een woning

★ Positioneer het huis zorgvuldig zodat het zicht op het hoger gelegen open landschap behouden blijft

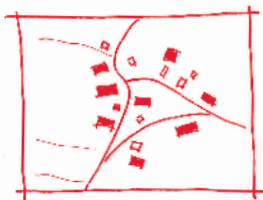
Arcadisch landschap rond Wiesel

Het landschap rond Wiesel is een eeuwenoud volgroeid agrarisch landschap. Het samenhangende geheel van reliëf, open akkers, besloten bos en verborgen beken bepaalt het landschapsbeeld. Bebouwing staat hier 'in' het landschap; vaak in of direct voor een rand volwassen houtwallen en gekoppeld aan de open ruimtes van akkers en weilanden.

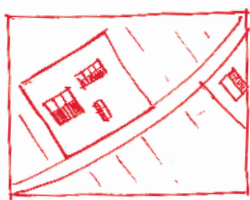
Wiesel heeft ook landgoederen. Die gaan over in het Kroondomein rond paleis Het Loo. Deze mix van agrarisch landschap, landgoederen en agrarische bebouwing geeft Wiesel een landgoedachtige kwaliteit.

Wenum als kern met grote agrarische gebouwen

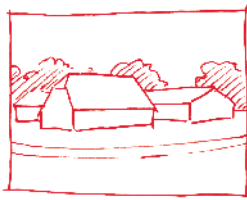
In Wenum komt een aantal wegen samen. Rond de kruisingen is de bebouwing geconcentreerd. Je kunt hier spreken van een dorpskern. Hoewel het dorp uit dezelfde ingrediënten als het omliggende landschap is opgebouwd, is juist in het dorp een concentratie van agrarische erven met grote boerderijen en grote schuren. Daarmee wijkt Wenum af van de zuidelijker gelegen kleinere burgerkavels. Niet direct in het dorp maar wel aan de Wenumsche beek ligt een aantal oudere bedrijven met een grotere maat en schaal. De beek is daarmee net als de wegenstructuur een ordenende structuur die mede de gebiedsidentiteit bepaalt.

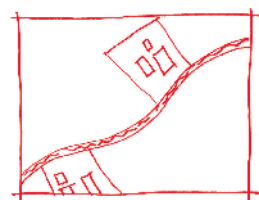
★ Behoud de losse opzet van gebouwen in Wenum

★ Maak grote erven waar ruimte is voor meerdere grote gebouwen

★ Concentreer grote bouwvolumes in het dorp Wenum op plekken waar ze kunnen aansluiten bij de al aanwezige grote boerderijen

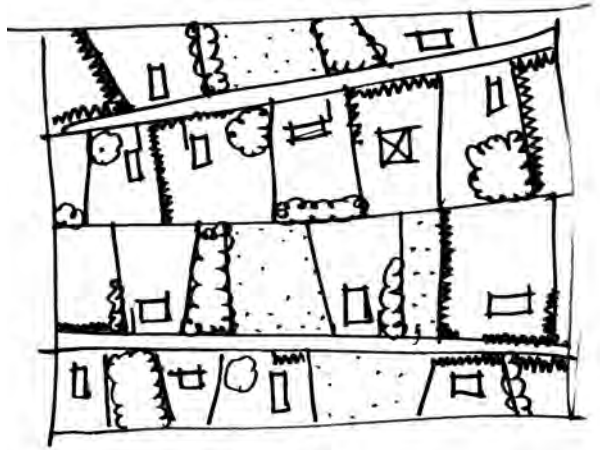
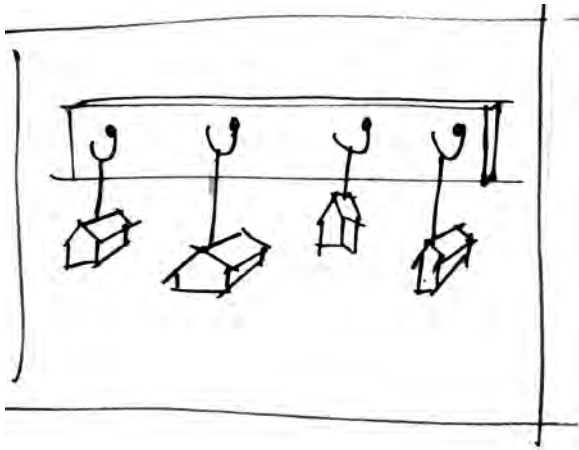
★ Bouw bij de beek door op de historische beekgerelateerde bedrijfscomplexen

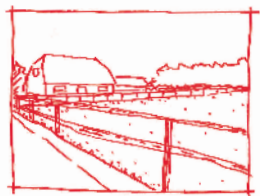
> Het volwassen landschap rond Wiesel vormt een idyllisch decor voor de woningen die erin liggen. Niet de gebouwen maar het landschap bepaalt hier de ruimtelijke kwaliteit.

> In Wenum staan ook grotere gebouwen. Die zorgen ervoor dat het dorp net iets anders overkomt dan het zwermlandschap ten zuiden ervan.

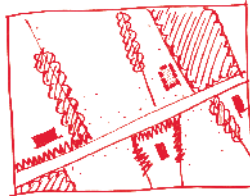
> Het woonlandschap van Wenum rond de Zwolseweg: een zwerm-landschap met een lappendeken aan kavels. De wegen geven ordening aan het geheel (de kapstok).

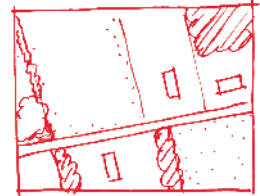
★ Maak grote kavels

★ Laat kavels en landjes open zodat het landschap overal waarneembaar blijft

★ Koppel woningen aan de bestaande rechte wegen

★ Bouw niet tegenover elkaar zodat open veldjes altijd doorlopen langs het weglint

Zwermlandschap rond Zwolseweg

De ladderstructuur van oost naar west en een paar noord-zuid georiënteerde wegen bepalen de ruimtelijke opbouw en de beleving van dit gebied. Het patroon van kruisende wegen vormt een soort lappendeken van kavels, die allemaal aan de wegen vast zitten. De wegenstructuur is de 'kapstok' waar de kavels aan opgehangen zijn.

Opvallend is dat er – met uitzondering van de Zwolseweg – geen echte lintbebouwing is. Dat komt doordat er (nog!) voldoende ruimte is tussen de verschillende kavels met open weiltes of bosstroken. De weg ordent wel alle kavels, maar de kavels zelf zijn zo gevarieerd in opzet en inrichting dat er geen sprake is van uniformiteit of een herhaling van patronen. Dat komt ook omdat alle woningen met groene voortuinen niet dicht aan de weg staan maar wat dieper op de kavel liggen. De hoge hagen en grote bomen in de voortuinen zorgen ervoor dat je vanaf de weg niet zozeer bebouwing ziet maar vooral groen en landschap. Dit wordt versterkt door de vrijstaande woningen met een enkele twee-onder-éénkapper ertussen, waardoor je bij het passeren steeds verrast wordt door een nieuw beeld.

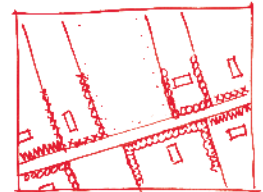
★ Plaats woningen op ruime afstand van de weg zodat het geen lintbebouwing wordt

★ Zorg dat gebouwen ergens aan vast zitten: grote bomen, houtwallen of het groen van de buurman

★ Kleed de kavel groen aan zodat nieuwbouw niet kaal in het veld staat maar bijdraagt aan het groene patchworklandschap

★ Omzoom de kavel met hagen. Hoe meer typen hagen hoe meer variatie en hoe eigener het landschapsbeeld

Traditionele architectuur met subtiele variaties

Wenum heeft een grote variatie aan bebouwing. De enige overeenkomst tussen de gebouwen is dat vrijwel allen een schuine kap hebben. Toch zijn de verschillen subtiel en is de bouw traditioneel. Er is niet gepionierd met allerlei architectuurstijlen. De nieuwbouw van de laatste jaren grijpt terug op met name klassieke boerderijstijlen en (meer gebiedsvreemde) klassieke type woningen. Het ene gebouw is geslaagder dan het andere, maar dat komt zelden door de architectuur. Eerder ligt dit aan de inpassing van een huis op de kavel en de wijze van aankleding met grote bomen en houtwallen.

Wegen tussen kavels

De wegen vormen vrijwel de enige openbare ruimte van het gebied. Ze zijn eenvoudig ingericht en geprofileerd: asfalt met smalle grasbermen. Hier en daar zijn er grindbermen, vooral rondom de kern van Wenum. Het geheel heeft een robuuste en landelijke uitstraling. Boombepanting komt nauwelijks voor. Alle bepanting hoort bij de erven of het landschap. Een uitzondering vormt de Zwolseweg, die door trottoirs en fietspaden een stadser beeld heeft. Net als de provinciale weg door Uddel, Beekbergen en Loenen is de Zwolseweg een oud bebouwingslint dat door de verkeersdruk zo is versteend en ingedeeld, dat de openbare ruimte niet meer de dorps karakteristieken heeft die hier zo passend zouden zijn.

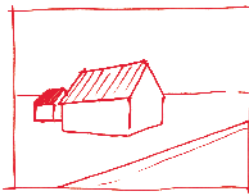
> Een gevarieerd beeld van het zwerm-landschap van Wenum waarbij nieuwbouw doorbouwt in een traditie van bescheiden vormen, kleuren en expressie.

★ Zorg ervoor dat nieuwe gebouwen een eigentijdse vertaling zijn van het traditionele bouwtype zodat de continuïteit in ontwikkeling afleesbaar blijft

★ Sluit aan bij de traditionele vormtaal van het gebied waarbij elke woning een eigen gezicht heeft maar zich niet afzet tegen zijn omgeving

★ Houd bijgebouwen bij burgerwoningen klein om het verschil tussen burger- en bedrijfskavels helder te houden

* Erven zijn vaak een combinatie van een woning + 'iets' anders. Samen vormen de erven een groen eiland in de open broeklanden

Beemte

> Ontstaansgeschiedenis

Beemte is als kleine agrarische nederzetting ontstaan op een natuurlijke en zanderige hoogte in het verder natte broekland. Deze zandrug loopt westelijk door richting Wenum en oostelijk richting buurtschap de Vecht. Over deze verhoogde rug liep een oude oost-west georiënteerde verbindingroute. De route splitste voor de enk bij Beemte in twee paden (de huidige Beemterweg en Oude Beemterweg) en kwam aan de oostzijde van Beemte weer bij elkaar (Beemterweg). Deze ovale wegenstructuur ontsluit ook nu nog de boerderijen, die zowel aan de binnenzijde als de buitenzijde als een krans aan deze weg liggen.

Het dorp groeide tot de Tweede Wereldoorlog nauwelijks, maar had eind negentiende eeuw al wel een eigen school en later ook een kerk. Eind twintigste eeuw is het dorp eenmalige uitgebreid, waardoor de centrale brink is ontstaan, die sindsdien het gevoelsmatige hart van het dorp vormt. Verdere uitbreidingen beperkten zich tot enkele agrarische erven aan het kralensnoer van de (Oude) Beemterweg.

> Een typisch beeld uit Beemte van grote schuren en open erven zoals je dat ook nu nog terugziet in het dorp.

> Beemte rond 1900: buurtschap van een paar boerderijen op hoger gelegen zandrug in verder nat gebied.

> Beemte nu: hetzelfde losse beeld maar met een bescheiden dorps hart (aan de oostzijde).

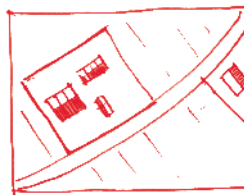
> Ruimtelijke ingrediënten

Groen eiland in een open landschap

Het landschap rondom Beemte was vroeger meer besloten door de vele elzensingels die langs perceelsgrenzen in de natte, lager gelegen broeklanden stonden. Tegenwoordig is het landbouwgebied als gevolg van ruilverkavelingen een groot open gebied met weinig beplanting. Alleen op de erven en langs de weg staat een enkele boom. Beemte ligt daar als een groen en iets hoger gelegen eiland in. Je ziet het dorp dan ook vanuit de verte liggen. Dit is voor Apeldoornse begrippen bijzonder. De meeste dorpen maken onderdeel uit van een halfopen landschap (bijvoorbeeld Wenum-Wiesel) of een boslandschap (bijvoorbeeld Hoog Soeren).

Een kralenketting van individuele erven

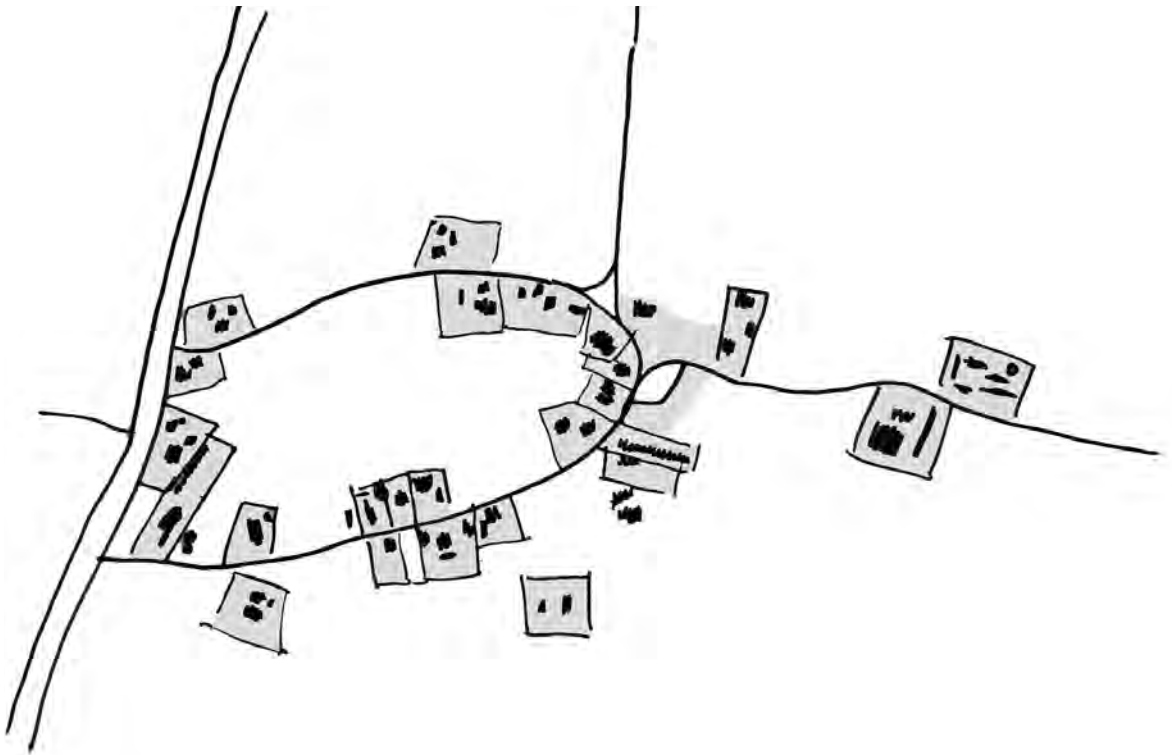
De structuur van Beemte wordt bepaald door de historische dorpslinten van de Beemterweg en de Oude Beemterweg. Samen met het korte stukje Apeldoorns Kanaal Noord vormen ze een ovale lus, waar bijna alle bebouwing aan gekoppeld is. Opvallend is dat er langs deze wegen geen doorgaande lintbebouwing is maar een verzameling hoogst individuele erven met veel open ruimte – akkers en weilanden – ertussen. Je zou Beemte dan ook kunnen beschrijven als een kralenketting, waarbij de ketting de weg is en de kralen de individuele erven.

★ Behoud bij toevoeging of transformatie van gebouwen de structuur van individuele erven met clusters bebouwing; maak dus geen rijtjes

★ Plant bomen langs de weg zodat het karakter van Beemte als groen eiland in de open ruimte extra voelbaar wordt

> Beemte bestaat uit een kralensnoer van erven langs de Beemterweg en de Oude Beemterweg.

BROEKLAND

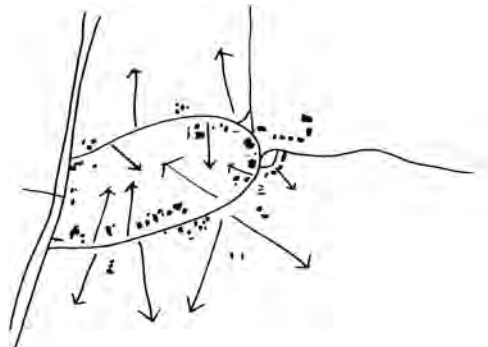
BOUW ES

BROEKLAND

> De ruimtelijke essentie van Beemte als hoger gelegen dorp. Door de combinatie van gebouwen en beplanting is een groen eiland ontstaan in de open ruimte van het omliggende agrarische landschap.

> Open weiltes tussen de kavels zorgen ervoor dat het landschap rondom altijd voelbaar en dichtbij is.

> In Beemte ben je overal zowel in het dorp als in het landschap.

> Veel erven bestaan uit een combinatie van verschillende gebouwen met verschillende functies.

★ Zorg voor ruimte rondom elk erf zodat de openheid en het zicht op het omliggende landschap overal voelbaar blijft

★ Wissel de oriëntatie van de woningen af. Plaats ze ook haaks op de weg of koppel ze aan de kavelrichting van de agrarische percelen

★ Maak kavels zo groot dat er naast wonen ook bedrijvigheid mogelijk is zoals een boomgaard, kwekerij of pluktuin

Het landschap is altijd dichtbij

Overall in Beemte kijk je vanuit het dorpslint ver het open buitengebied in. Juist hierdoor ontstaat het gevoel dat je wel in het dorp bent maar tegelijkertijd ook in het landschap. Zelfs bij de nieuwbouw aan de brink is er tussen de woningen door direct zicht op de omgeving. De open ruimte tussen de Beemterweg en de Oude Beemterweg zorgt ervoor dat het landschap niet alleen aan de buitenkant van het dorp ligt maar ook letterlijk het hart vormt.

Deze opbouw met veel 'lucht' in het dorp is kwetsbaar voor verstoring. Het lint is nog zo open dat er ruimte is om extra erven te maken, mits ze maar als individuele 'kralen' herkenbaar zijn en er voldoende lucht en ruimte tussen de erven blijft.

Wat in Beemte niet past, is bouwen achter het lint, bijvoorbeeld door een extra ontsluitingsweg aan te leggen. Op die manier verdwijnt het zicht vanaf het oorspronkelijke lint op het landschap en gaat er een bijzonder en uniek kenmerk van Beemte verloren. Ook het lint dicht bebouwen zou tot gevolg hebben dat het dorp zijn eigenheid kwijtraakt.

Bedrijvige erven

Ook al zijn niet alle woningen in Beemte agrarisch, toch heeft het geheel een bedrijvige en agrarische uitstraling. Op veel erven zijn er naast woningen ook grote (moes)tuinen, kwekerijen of boomgaarden. Erven zijn hierdoor vaak een combinatie van een woning + 'iets' anders. Bijgebouwen zijn in Beemte dan ook opvallend groot, wat de sfeer van een verzameling erven versterkt.

Omdat veel erven een woon- en werkfunctie hebben, zie je veel dubbele inritten. Eén voor het huis en één voor het bedrijf. In sommige gevallen is de totale voorruimte in gebruik als erf, waardoor de inrit tot aan de gevel doorloopt als (grind)verharding.

Robuuste, ingetogen gebouwen en openbare ruimte

De nieuwbouw rond de Brink wijkt af van het beeld van agrarische bedrijvigheid. Hier zijn kleine kavels en kleine rijwoningen gebouwd in een hoge dichtheid, die sterk afwijkt van de ontspannen, grote en grove korrel van Beemte.

Op architectonisch vlak merk je dat Beemte zich in een rustig tempo heeft ontwikkeld tot het dorp dat het nu is. De architectuur is zoals in veel dorpen van Apeldoorn ingetogen en traditioneel. Overal is sprake van eenvoudige volumes met donkergrijze kappen en een gevel met lichte stenen.

De openbare ruimte is eenvoudig en robuust, en daardoor uitermate dorps. Asphaltwegen hebben gras- of grindbermen, de brink is een grasveldje met bomen. Stadse oplossingen als trottoirs, pleintjes en groenvakken ontbreken.

Die functionele en dorps eenvoud van de openbare ruimte loopt vaak door in de inrichting van de erven, waar eenzelfde robuuste verharding van grind, grove straatstenen of asfalt ligt. Ook de tuinen in Beemte zijn vaak een combinatie van nuts- en siertuinen. De inrichting is over het algemeen eenvoudig en functioneel.

★ Wees niet bang voor grote bouwvolumes maar zorg er wel voor dat er voldoende ruimte omheen is

★ Maak geen grote samengestelde bouwvolumes maar zet verschillende vrijstaande gebouwen naast en achter elkaar op het erf

★ Houd de architectuur en tuininrichting eenvoudig en bescheiden

> Grote bouwvolumes naast elkaar waarbij de woning en de schuren voor het beeld even belangrijk zijn.

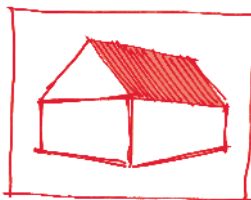
> Een mooie boerderij met een prachtige tuin maar tegelijkertijd zondert het zich door het hekwerk af van het dorp en daarmee van de traditie van informele overgangen tussen openbaar en privé.

> Woningen en bedrijven staan zonder al te veel afschermende hagen of hekken aan de straat en hebben grote inritten.

★ Combineer meerdere wooneenheden zolang het geheel er maar niet uitziet als een rijtje maar als één gebouw

★ Bouw met donkergrijze pannen of rieten kappen

INTERVIEW

Henk Slijkhuis en Ineke Bomhof

Bewoners Beemte Broekland

‘Nieuw huis volgens de spelregels van traditionele bouw’

“Beemterveltien” staat er op de gevel van de oude honderdjarige boerderij van Henk Slijkhuis en Ineke Bomhof. Een typisch Beemter boerderij is het, met een typisch Beemter erf. Dat betekent dat e schuurdeuren van de boerderij naar de weg zijn gericht; het woongedeelte met de tuin ligt juist achter. Het erf is functioneel: een onverharde brede inrit van de straat tot aan de boerderij waar machines, trekkers en auto's neergezet kunnen worden. Toch is de boerderij niet meer agrarisch in gebruik. Henk stopte er zo ongeveer vijftien jaar geleden mee. En dat kun je ook zien. Er staan geen trekker en machines meer op de inrit en aan het eind van de tweede inrit, die tot voor kort naar de stallen liep, is een huis in aanbouw. Hun nieuwe huis.

‘Een landelijk huis met een rieten kap; dat vinden we mooi’

Henk en Ineke vertellen wat er allemaal op stapel staat. Henk: ‘De meeste grond en schuren had ik bij de bedrijfsbeëindiging al aan een varkenshouder verkocht. Eén perceel van ruim één hectare hield ik zelf. Met de oude schuren die daarop stonden, wilde ik drie, vier jaar geleden wel gebruik maken van de regeling voor functieverandering. Als je genoeg volume hebt om te slopen, minimaal 350 m2, mag je er een burgerwoning voor terug bouwen.’ Dat is precies wat er nu gebeurt. ‘Wil je de bouwtekeningen zien?’, vraagt Henk. Hij spreidt ze uit op tafel en licht het ontwerp toe. ‘We hebben bewust een architect gevraagd die veel in het buitengebied werkt en dus weet wat hier hoort. “Zo en zo willen we het hebben”, legden we uit aan de architect, “en met veel licht in het huis.” Het ontwerp dat hij maakte vonden we in één keer goed.’

‘We bouwen geen boerderijtype. Het wordt een landelijk huis met een rieten kap. Dat vinden we mooi. De garage ernaast wordt van gepotdekseld hout en krijgt dakpannen. Geen rieten dak dus. De architect adviseerde ons dat niet te doen, omdat het geheel dan te popperig wordt.’

Het huis is van alle gemakken voorzien en duidelijk nieuwbouw, maar toch past het goed bij de eenvoudige, traditionele bouw in de omgeving. ‘Op onze bouwaanvraag is niet één bezwaar gekomen’, zegt Ineke. ‘Iedereen die we spreken zegt: “We denken dat het er alleen maar mooier op wordt”.’ De gemeente stelde wel als voorwaarde de nieuwe woning dicht bij de boerderij te zetten. Henk: ‘Zelf hadden we de woning liever iets verder van de boerderij gehad, maar van de ambtenaren moet het een compact geheel blijven.’ Als het huis in de nazomer

van 2012 af is, gaan Henk en Ineke er zelf in wonen, op de begane grond. ‘We zijn niet zo piep meer. Ons nieuwe huis is levensloopbestendig. We hopen er altijd te kunnen blijven. Het is hier mooi, rustig en landelijk.’

‘Ja’, vult Ineke aan. ‘We houden van de vogels in de tuin. Heerlijk. We voelen ons echte Beemte Broeklandernaren.’ De boerderij waar ze nu nog in wonen, mogen ze verbouwen tot twee wooneenheden met wat grond erachter om bijvoorbeeld een paar paardjes of geiten te houden. Ze hopen dat de verkoop een beetje gaat lukken.

Om de boerderij ligt nu een eenvoudige tuin met gras en grote, oude bomen. En daarachter een kwekerij. ‘Van mijn schoonzoon, die hovenier en kweker is’, legt Ineke uit. ‘Hij gaat er weg en dat vinden we prettig. Want dan kunnen we er weer grasland van maken, zodat het ruime uitzicht terugkomt.’ De naam van

de boerderij - Beemterveltien - is dan ook weer passend.

Een deel van die grond komt bij hun nieuwe woning. 'We hebben straks 3400 m2 grond. Daar passen wel wat mooie fruitboompjes bij. Die planten we aan, maar ze zijn toch vooral voor het nageslacht. Zij zullen er letterlijk de vruchten van plukken.'

Hoe de rest van hun grond wordt ingericht, daar zijn ze nog niet helemaal over uit. Zeker is dat ze geen "tierelantijnen" willen maar een landschappelijke, eenvoudige tuin met bomen die in het gebied thuishoren. 'We willen in ieder geval een ouderwetse houtwal met elzen, meidoorns, esdoorns en berken en langs de sloot knotwilgen. Die vinden wij ook heel mooi. Ineke wil graag wat kippen gaan houden. Bruine, want ze houdt van bruine eieren.' Ineke: 'Kippen zijn ook ontzettend gezellig met hun getok.'

* Aan de bebouwing en de inrichting van de openbare ruimte zie je de geschiedenis: van boerendorp naar burgerdorp

Beekbergen

> Ontstaansgeschiedenis

Beekbergen is in de vroege Middeleeuwen als agrarische nederzetting ontstaan op de overgang van de Veluwe stuwwal met het beekdal van de Oude Beek. Er ontstond parallel aan de Oude Beek langs de huidige Tullekensmolenweg een dun bebouwd lint van boerderijen dat zich uitstrekte richting Lieren en Oosterhuizen.

Al in de twaalfde eeuw kreeg Beekbergen een stenen kerk, waardoor los van het boerderijlint langs de Oude Beek een tweede lint (nu Dorpsstraat) ontwikkelde.

In de negentiende eeuw bracht de verbetering en uitbreiding van het wegennet en de aanleg van de spoorlijn economische voorspoed. Het gebied rondom de kerk ontwikkelde zich tot een compacte dorpskern met bedrijvigheid en voorzieningen. Door de verbeterde bereikbaarheid en de rustige bosachtige omgeving vestigden zich eind negentiende eeuw in en rondom Beekbergen ook een aantal instituten gericht op ziekteherstel en verslavingszorg. De omgeving had ook grote aantrekkingskracht op toeristen, die Beekbergen als uitvalsbasis gebruik(t)en. De combinatie van al deze ontwikkelingen zorgde ervoor dat het typisch Veluwe boerendorp zich zowel qua bevolkingssamenstelling als qua verschijningsvorm snel ontwikkelde tot een burgerdorp.

Na de Tweede Wereldoorlog breidde Beekbergen fors uit. Het gebied tussen de Kerkweg/Papenberg en de Tullekensmolenweg werd volledig bebouwd. In tegenstelling tot andere dorpen (bijvoorbeeld Loenen) is deze uitbreiding vanuit een ontworpen totaalbeeld opgezet, met een park als centraal element in de wijk. Ten zuiden van de Dorpsstraat zijn vanaf de jaren zeventig nog een aantal kleine wijken gerealiseerd, waardoor de Hietveldweg nu als zuidelijke rand van het dorp gezien kan worden. De laatste jaren is de ontwikkeling beperkt gebleven tot herontwikkeling van locaties in het dorp zelf en kleinschalige verdichtingen in de oude lintstructuur.

> Beekbergen is niet alleen Veluwe romantiek maar ook frisse nieuwbouw die zelfs op postkaarten werd afgebeeld.

> Beekbergen rond 1900: een typisch veluws dorp op de overgang van hoog naar laag en droog naar nat.

> Beekbergen nu: een ongekende transformatie naar een compact burgerdorp.

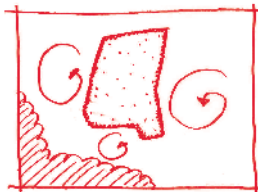
> Ruimtelijke ingrediënten

Compact dorp met heldere randen

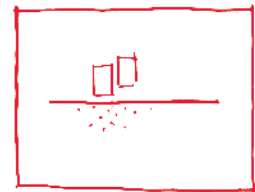
Beekbergen is een compact dorp met heldere grenzen tussen dorp en buitengebied. Wegen zoals de Arnhemseweg, Tullekensmolenweg, Ruitersmolenweg en in mindere mate de Hietveldweg vormen de rand tussen de kern en het buitengebied. Binnen deze ruit van wegen is het oude dorp in een aantal stappen planmatig verdicht. Buiten deze randen ontbreekt bebouwing of is het zo losjes verspreid dat het onderdeel uitmaakt van het landschap en niet zozeer van het dorp.

Twee gezichten

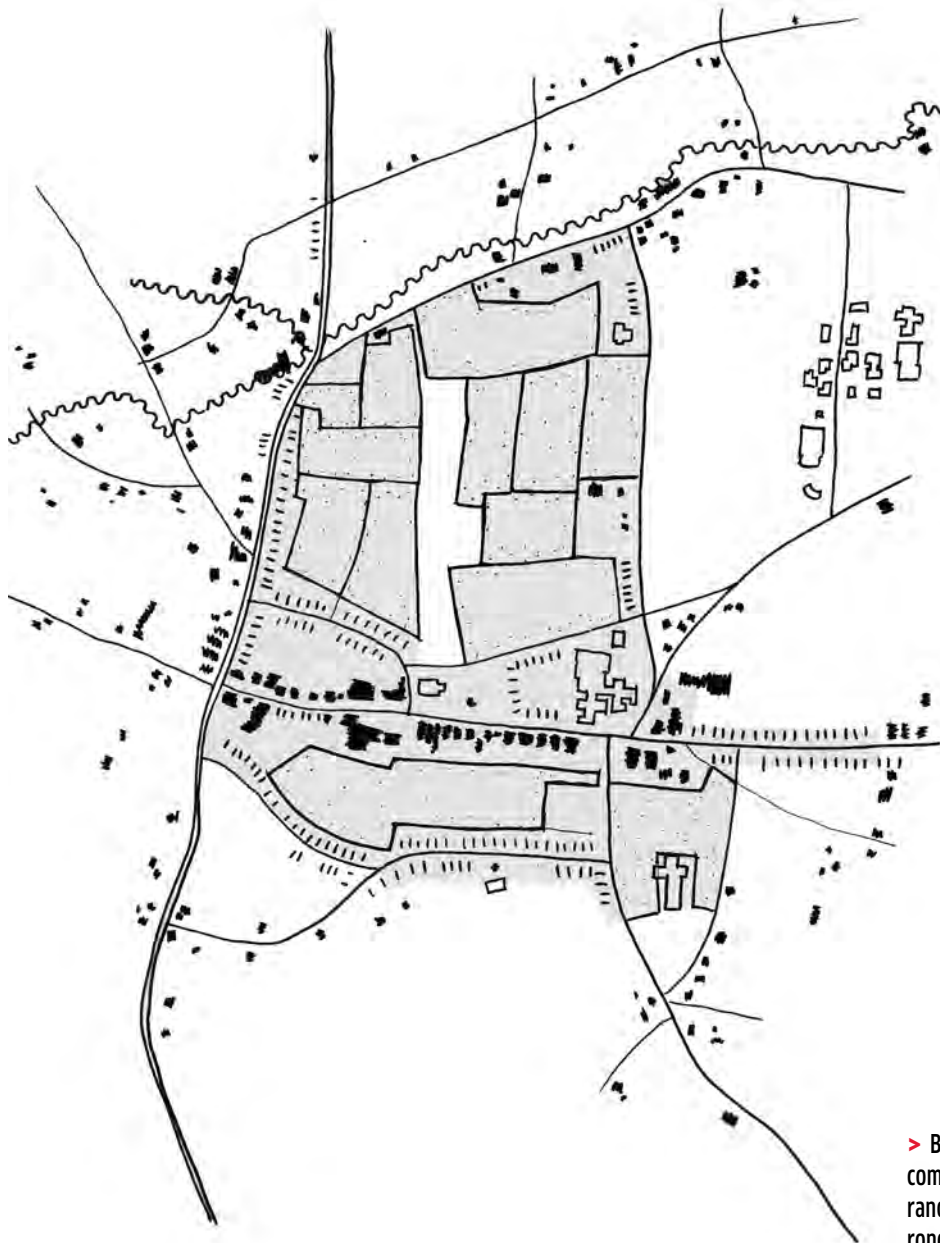
De uitbreiding en verdichting van Beekbergen is op twee manieren gebeurd: planmatig en via organische groei. Hierdoor is de sfeer aan de zuidzijde van het dorp rond de Hietveldweg (organisch) onvergelijkbaar met het gebied ten noorden van de Papenberg (planmatig). Beekbergen is dan ook te omschrijven als een dorp met twee gezichten. Een deel is een typisch Veluws dorp met verdichtingen; een deel is een planmatige groeikern met uitbreidingen. Beide vormen een afspiegeling van de ontstaansgeschiedenis. Beide zijn dan ook even waardevol en karakteristiek voor Beekbergen.

★ Behoud open ruimtes rond het dorp waardoor de heldere dorpsrand zichtbaar blijft

★ Behoud het verschil in sfeer tussen het planmatige noordelijke en dorps zuidelijke deel van het dorp

> Beekbergen is een compact dorp met heldere randen en open ruimtes rondom. Binnen het dorp zijn er twee gezichten: stads planmatig ten noorden van de Dorpsstraat en zacht dorps ten zuiden ervan.

> Het planmatige Beekbergen met zorgvuldig ontworpen straten met veel groen, rijtjeswoningen en een groot centraal gelegen park.

Planmatig uitgebreid Beekbergen

Het gebied ten noorden van de Kerkweg/Papenberg wordt gedomineerd door de planmatig opgezette naoorlogse uitbreidingswijk. Doordat een groot gebied vanuit één stedenbouwkundig plan is ontworpen, ontbreekt hier de voor dorpen zo typerende variatie en losheid. Het geheel – van stratenpatroon tot groenstructuur – is bedacht en geregisseerd. Door de ruime opzet van de wijk en subtiële variaties in gebouwtypen en de architectuur, heeft het geheel wel een eigen beeld met kwaliteiten. Als één van de weinige uitbreidingswijken in de Apeldoornse dorpen heeft deze wijk een geheel eigen groenstructuur van bomen in de straten en een centraal gelegen park. Het vele groen in de straten, het ruimtelijk effect van de grasbermen en het grote open park voegt zich goed naar de dorps maat en schaal van Beekbergen.

★ Realiseer in het noordelijke deel planmatige uitbreidingen in grotere ontworpen eenheden

★ Ontwerp een stedenbouwkundige structuur die het mogelijk maakt een grote wijk in kleine (gefaseerde) delen te realiseren

★ Herhaal woningtypes en varieer binnen een thema in de wijken om het verschil met de bebouwingslinten helder te houden

Historisch en verdicht Beekbergen

De Dorpstraat en het deel ten zuiden daarvan vormt het andere gezicht van Beekbergen. Hier is de historisch gegroeide en verdichte lintstructuur goed zichtbaar. Het verschil in architectuur van de huizen, het vele opgaande groen in de vorm van houtwallen en bosranden en de 'zachte' inrichting van de openbare ruimte met grindbermen maakt dit deel van Beekbergen het meest dorps.

In deze wereld van kleinschalige kavels langs linten ligt nog een aantal kleine nieuwbouwwijken. In tegenstelling tot de groene en ruim opgezette noordzijde van Beekbergen zijn deze inbreidingen compact en stenig. Ze contrasteren sterk met de omgeving. Vaak ontbreken dorpskenmerken.

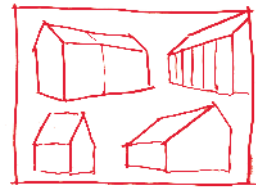
★ Realiseer in het zuidelijke deel kleinschalige dorpsinbreiding door kavelgewijze verdichting

★ Zorg voor voldoende lucht en groen in de zachte zuidelijke dorpsrand door bebouwde en onbebouwde kavels af te wisselen

★ Zorg dat woningen op grote kavels voldoende in het groen staan zodat het geheel los en luchtig blijft

★ Zet bestaande architectonische basistypes door maar breng variatie aan met bijzondere en subtiele bouwkundige details

> De 'zachte' inrichting van de openbare ruimte, de individualiteit van bebouwing en het vele opgaand groen zorgen voor een dorps uitstraling.

> Latere wijkjes ten zuiden van de Dorpsstraat missen de groene en ruime opzet en zijn daardoor stenig. Voor de groene aankleding zijn ze afhankelijk van de omgeving.

> Grote gebouwen in Beekbergen staan soms vlak bij de weg, waardoor de tuin niet meer is dan een bescheiden groen randje. Dit is onvoldoende om dergelijke gebouwen in te passen in de dorps maat en schaal.

> Op plekken waar gebouwen in een grote tuin staan zijn grotere volumes heel goed in te passen.

Grote gebouwen op grote kavels!

In Beekbergen staan naast heel veel lage bebouwing een aantal grotere gebouwen die volledig afwijken van de 'dorpse korrel'. Deels is dit huisvesting van instituten zoals het Zonnehuis en deels bedrijven of maatschappelijke instellingen.

Buiten het dorp hebben dergelijke complexen meestal een groot terrein om zich heen. In het dorp is het groen vaak niet meer dan smalle randjes. Juist daar raakt de dorpse maat en schaal zoek. Er ontstaat een beeld van te grote gebouwen op te kleine kavels.

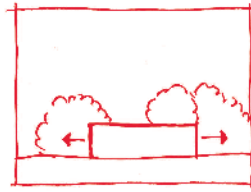
Grote gebouwen zijn wel typisch voor Beekbergen en kunnen ook in de toekomst daarom goed worden toegepast. De voorbeelden met een goede kwaliteit zoals het Hogeland kunnen daarbij als inspiratie dienen voor nieuwe uitbreidingen.

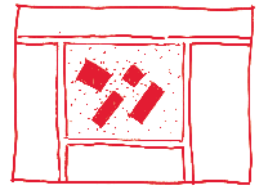
★ Geef grote bouwvolumes aan alle zijden voldoende ruimte zodat ze in een tuin liggen en niet een harde grens met de straat vormen

★ Geef grote bouwvolumes een eigen gezicht door een bijzondere architectuur en kleurgebruik

★ Zorg ervoor dat grote bouwvolumes eerder breed dan hoog zijn

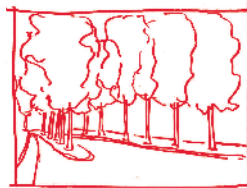
★ Zet bij het toevoegen van (grote) clusters gebouwen de typerende campusachtige opzet van losse gebouwen in een tuin door

Een stadse openbare ruimte

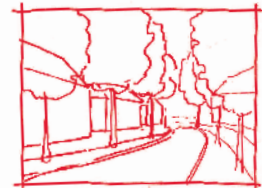
In lijn met de deels planmatige ontwikkeling van Beekbergen heeft de openbare ruimte weinig echt dorpse kenmerken. Uitzondering hierop is bijvoorbeeld de Hietveldweg met grindbermen.

De Dorpsstraat vormt het historische hart van het dorp. De inrichting van de openbare ruimte is echter vooral gebaseerd op verkeerseisen, waardoor hij, ondanks de gebakken klinkers, de losheid en vanzelfsprekendheid van een dorp mist. De grote bomen die als overblijfsel van de oude lanen nog zichtbaar zijn, geven sommige plekken een groen maar ook dorpser beeld. Op de plekken waar dat groen ontbreekt is sprake van een stenig en stads beeld.

Het gebied ten noorden van de Dorpsstraat kent een geheel eigen, zeer ingetogen eenvoudige opzet van de openbare ruimte. Vrijwel alle straten bestaan uit een traditioneel stads profiel van stoep-straat-stoep. De formele groenstructuur met bomenrijen geeft het geheel wel een groene sfeer maar ook een zekere stedelijkheid.

★ Herstel historische laanstructuren in het dorp zodat dit typisch Beekbergense element een grotere rol krijgt in het dorpse beeld

★ Zet de strakke en heldere openbare ruimte met simpele profielen (stoep-straat-stoep) in nieuwe uitbreidingen door inclusief de al toegepaste materialen

> De twee gezichten van Beekbergen zijn ook zichtbaar in de openbare ruimte: strak en eenduidig in het noorden, losjes en gevarieerd in het zuiden.

> De Dorpsstraat is niet alleen divers aan panden maar ook in de openbare ruimte. Bomen ontbreken op veel plekken en autoverkeer domineert.

INTERVIEW

‘Al is nieuwe bebouwing groter, het hoeft niet ten koste te gaan van de dorpse sfeer’

Gerard Vergeer is eigenaar van Makelaar Wilbrink. Zijn bedrijf is gevestigd in een voormalige dokterswoning, die tot de jaren negentig in gebruik was als zusterhuis voor de verpleegsters van het naastgelegen Zonnehuis. Vergeer manifesteert zich bewust als een dorpsmakelaar voor de regio Apeldoorn. Gemiddeld heeft hij 120 woningen in zijn portefeuille, waarvan 45 recreatiewoningen. Het aantal chaletparkwoningen neemt de laatste jaren toe. Vergeer koppelt kopers en verkopers graag zo vroeg mogelijk aan elkaar. ‘Als ik de eisen van een zoekeren en weet dat de verkoop van een bepaald pand op handen is, dan reageer ik zo snel mogelijk. Dat hoort ook bij een dorp en kan in sommige gevallen een voordeel zijn.’

Hij kent de omgeving uitstekend, maar is hij ook een dorpsmens? ‘Toch wel, inmiddels wel weer. Ik ben geboren in Klarenbeek, groeide op in Apeldoorn, woon vanaf 1987 in Beekbergen en ben makelaar sinds 1993. Ik voel me beter in een dorp, de sfeer is anders, gemoedelijker. Onze klanten herkennen dat. Ze ontvluchten de drukte van de stad. Sinds een jaar of tien vragen mensen specifiek naar een huis in een dorp. De afgelopen paar jaar gebeurt dat steeds vaker door mensen die in de Randstad wonen.’

Vergeer verkoopt bestaande en nieuwe woningen. ‘Mensen kiezen voor nieuwbouw omdat zij de bestaande woningen te klein vinden. Ik heb geen moeite met

Gerard Vergeer

makelaar in Beekbergen

‘Dorpen willen niet stil blijven staan, ontwikkelingen horen erbij’

nieuwbouw in een bestaande dorpskern. Veel ruimte in huis hoort bij deze tijd. Wij zijn gewend om allemaal een eigen kamer te hebben. En al is de bebouwing groter, het hoeft niet ten koste te gaan van de dorps sfeer.’ Op de plek van het voormalige recreatiepark Klein Canada in Beekbergen vrijst momenteel Nieuw Canada, een wijkje met eengezins-, starters- en vrijstaande woningen. ‘Ze zijn gebouwd in een jarendertigstijl, die vind ik daar wel passen. De kopers zijn

meest mensen die affiniteit met het dorp hebben.’ Maar er is in Beekbergen kort geleden ook een vrij futuristisch appartementenblok gebouwd. ‘Daar moeten de mensen aan wennen’, erkent Vergeer. Hij doelt op De Bergbeek, waarvan bijna alle achttien appartementen uiteindelijk toch verkocht zijn aan mensen uit het dorp. Vergeer denkt dat de oorspronkelijke bewoners altijd kritisch zijn over veranderingen, maar ook bereid zijn om de voordelen te zien. ‘In het bestemmingsplan

dat onlangs is vastgesteld zijn ontwikkelingszones aangewezen, daar is men niet kritisch over. Je wilt als dorp niet stil blijven staan, ontwikkelingen horen erbij. Als er eenmaal een ontwerp tekening ligt, wordt die overigens vaak wel heel kritisch bekeken.’

Vergeer denkt dat de dorpen en het buitengebied veel aan kunnen door de ruimte die er is. ‘Een dorp staat of valt niet bij de stijl van de nieuwbouw. Stijl is iets persoonlijks. Mensen

kunnen een notariswoning mooi vinden of iets villa-achtigs. Je hebt ook mensen die van rechthoekige dozen in het bos houden. Ik vind niet alles even goed bij de omgeving passen.' Daarom is Vergeer trots op een klein project dat hij ontwikkelde in Lieren. Op de plek van een gesloopte boerderij van meer dan honderd jaar oud mochten twee wooneenheden komen. In eerste instantie was het idee om er twee woninkjes met een kap neer te zetten. Toen ontstond het plan om de twee wooneenheden in een nieuwe boerderij onder te brengen. 'Bij nieuwbouw kun je met de tijd mee gaan, maar het is ook goed om nieuwbouw in het bestaande te verankeren, om vast te houden aan de geschiedenis. De uiteindelijke kopers hebben allebei

iets met het gebied, daarom sprak de karakteristieke stijl hen aan. Bewoners herkennen zich daarin.'

De hervormde kerk in de Dorpsstraat vindt Vergeer de blikvanger van Beekbergen. De kerk ligt middenin het dorp en is omgeven door een grasveld. 'Het dorp had nooit een plein. Sinds kort is er een soort plein bij het nieuwe multifunctionele centrum. Vroeger stond daar een openbare basisschool uit de negentiende eeuw, maar de kwaliteit daarvan rechtvaardigde de sloop. Toch roept het weghalen van een stukje nostalgie altijd weerstand op. De gemeente Apeldoorn zou iets creatiever kunnen meedenken over de veranderingen in de dorpen, over wat er verdwijnt en wat

daar voor in de plaats komt. Beekbergen koestert de voorzieningen in het dorp. In Loenen is wel een goede supermarkt, maar verder is het aanbod klein en in Lieren heb je eigenlijk alleen de Coöp en een zaak voor elektrotechniek. Voorzieningen worden door nieuwkomers als positief ervaren.'

✦ Een robuust agrarisch dorp met grote maten.
De silo zorgt voor een uniek silhouet

Lieren

> Ontstaansgeschiedenis

De ontwikkeling van Lieren is altijd sterk verweven geweest met die van Beekbergen. Net als Beekbergen ligt Lieren op de landschappelijke overgang van de hoger gelegen enk op de stuwwal naar het lager gelegen beekdal van de Oude Beek. Langs deze beek ontstond een losse opzet van boerderijen tussen het gebied Engeland in het westen en Oosterhuizen in het oosten.

Na de opening van het station in 1887 nam de Stationsweg (nu Dorpsstraat) als verbinding richting Beekbergen aan belang toe. Het dorp groeide daarna vanaf het begin van de twintigste eeuw geleidelijk uit langs de linten van de Tullekensmolenweg, Molenvaart en Lierderstraat. Naast boerderijen kwamen er ook burgerwoningen. Er ontstond op kleine schaal een eigen middenstand. Dat Lieren vooral een agrarisch dorp is gebleven, zie je aan de dominante positie van de voormalige landbouwcoöperatie midden in het dorp.

De planmatige uitbreiding in de naoorlogse periode is beperkt gebleven tot een aantal kleine straatjes achter de bebouwingslinten. Verder zijn veel boerderijen omgevormd naar burgerwoningen en nieuwe burgerwoningen in het boerenlint ingepast.

> De weg richting het Station en Beekbergen is ook nu nog even landelijk als vijftig jaar geleden.

> Lieren rond 1900: een klein buurtschap met een station op het punt om te gaan groeien.

> Lieren nu: verdicht langs de oude wegen waardoor het landschap nog altijd dichtbij is.

> Ruimtelijke ingrediënten

Verdichte structuur van boerenlinten en dorpse straatjes

De ruimtelijke opbouw van het dorp Lieren bestaat uit een overlappend patroon van oude lintwegen. Omdat dit patroon nauwelijks is opgevuld met wijkjes heeft het dorp nog een sterk landelijk karakter met veel lucht en ruimte.

De linten bestaan uit een combinatie van grotere boerderijen (de boerenkorrel) met kleinere burgerwoningen (de burgerkorrel) ertussen. Wel is van buiten naar binnen toe sprake van een geleidelijke overgang naar een dichtere bebouwing en kleinere woningen.

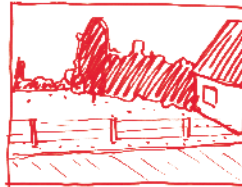
De latere uitbreidingen met nieuwe straatjes zijn binnen die dorpse opzet direct herkenbaar. Hier ontbreekt het landelijke en robuuste karakter van de oorspronkelijke linten (de boerenkorrel). De straatjes zijn veelal keurige, rechte wegen met gemaide grasbermen of een stoep en hebben een repeterend patroon van gelijkvormige huizen (de burgerkorrel). Deze straatjes hebben zeker dorpse kenmerken maar als totaal missen ze de gevarieerdheid van de historische linten.

★ Houd de landschapelijke overgang van dunbebouwd (buiten het dorp) naar dichtbebouwd (in het dorp) in stand

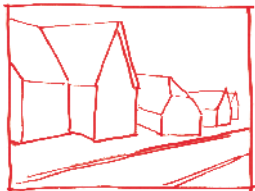
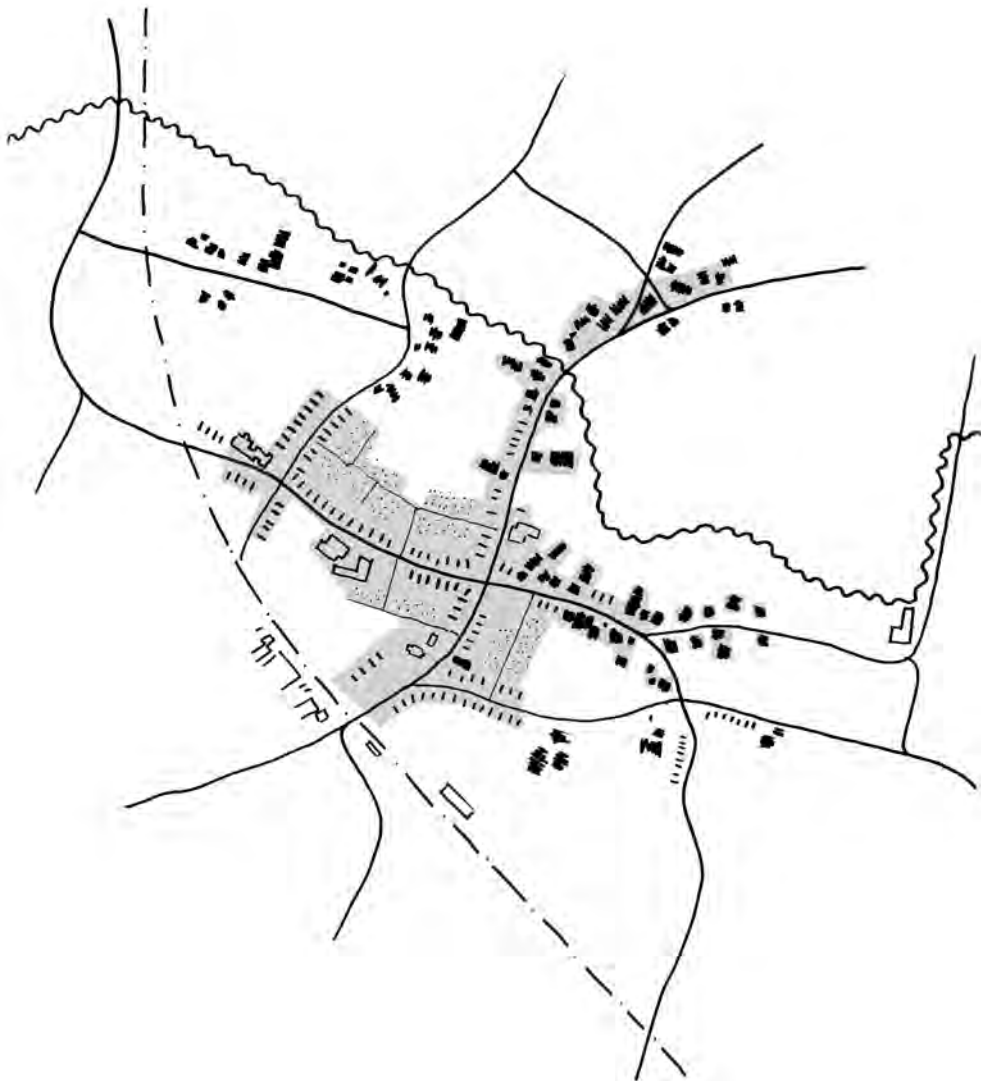
★ Maak lintjes, geen wijkjes

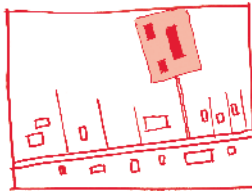
★ Laat kavels en landjes langs het lint open zodat het landschap overal ervaarbaar blijft

★ Zorg voor voldoende afwisseling langs het lint door verschillende rooilijnen toe te passen

★ Wissel binnen een lint de oriëntatie van gebouwen af: de ene keer naar de weg toe en de andere keer in de richting van de kavel

★ Plaats nieuwbouw achter een boerenlint volgens het erfprincipe waarbij meerdere gebouwen één ontsluitingsweg naar de hoofdweg hebben

> Lieren bestaat uit een patroon van elkaar overlappende linten met grote boerderijen die in het dorp dicht op elkaar staan en er zich vermengen met kleinere burgerwoningen.

Lieren als dorp van de 'grote maten'

De linten zijn van oorsprong agrarisch, wat goed te zien is aan de beeld- en sfeerbepalende grote en brede boerderijen, die soms zelfs zijn opgebouwd uit meerdere aan elkaar geschakelde volumes. De boerderijen liggen meestal met het bedrijfsgedeelte naar de weg toe, waarbij de verharding van de weg doorloopt tot aan de schuren en op het erf. Hierdoor lijkt de weg soms onderdeel van het erf te zijn.

Ook in het hart van het dorp zie je veel grote woningen met verharding in plaats van tuinen. De boerentraditie heeft zo ook in de latere burgerwoningen een vervolg gekregen. Lieren heeft hierdoor veel 'grote maten'. Vrijwel nergens stoort dat, omdat ook de kavels eromheen groot zijn. Het contrast met de uitbreidingsstraatjes is dan ook groot. De straatjes bestaan vooral uit een herhaling van dezelfde (naar verhouding) kleine woningen. De maat en schaal die voor de rest van Lieren zo typerend is ontbreekt hier.

★ Houd de overgang van grote bouwvolumes (buiten het dorp) naar kleinere volumes (in het dorp) in stand

★ Wees niet bang voor grote gebouwen en zet ze indien nodig aan de straat

★ Zorg dat nieuwe grote bouwvolumes aansluiten bij de maat van bestaande boerderijen en ook deel uitmaken van een erf

★ Gebruik de grote maat van de Lierense boerderijen als voorbeeld voor meerdere nieuwe woningen in één groot bouwvolume

> Er zijn veel 'grote maten' in Lieren. Boerderijen bestaan uit forse panden die vaak ook nog eens aan elkaar geschakeld zijn. Burgerwoningen borduren voort op die grote maten.

> Het contrast met de kleine maat en schaal van de woningen in de dorpsstraatjes is daardoor groot.

> Doordat de openbare ruimte langs de bebouwingslinten niet is afgebakend maar doorloopt op de erven en in tuinen hebben beide dezelfde stoere en landelijke sfeer.

> Door de openbare ruimte te strak te maken zoals hier met nieuwe betongoten is de samenhang tussen het erf en de weg verloren gegaan en zijn het twee aparte werelden geworden.

> Als zo'n goot wordt gemaakt van grasbeton blijven de landelijke sfeer en de zachte overgangen wel intact.

> Bij de dorpse straatjes met alleen burgerwoningen ontbreekt de samenhang tussen kavels en openbare ruimte en zie je dan ook stadse elementen zoals trottoirs en strak gemaaide bermen.

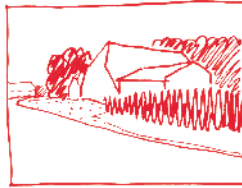

Een robuuste en stoere 'agrarische' openbare ruimte

De robuustheid en stoerheid van de agrarische erven is ook terug te vinden in de openbare ruimte van het dorp. De linten zijn uiterst eenvoudig ingericht: asfalt met ruig gemaaide grasbermen. Waar nodig is er een kantverharding van goten met grove stenen, grind of grasstenen. De ruigheid en stoerheid hiervan draagt bij aan het geheel eigen agrarische karakter van Lieren, maar het is ook gevoelig voor versterking. In het dorp is al zichtbaar dat aanpassingen aan de wegen of een intensief maaibeheer van de bermen kunnen leiden tot een beeld dat voor dit dorp 'te netjes' lijkt.

★ Zet de landelijke profielen van de openbare ruimte buiten het dorp in het dorp door zodat het dorp luchtig en landelijk blijft

★ Versterk de landschapstructuren van houtwallen, bomensingels en boerenerfplantingen

★ Ontwerp buitenruimtes eerder als erf dan als tuin en realiseer zachte overgangen naar de openbare ruimte door geen formele erfafscheidingen te maken

Een dorp met een silhouet

Lieren is één van de weinige dorpen binnen de gemeente Apeldoorn waar verticale elementen – de kerktoren en de coöperatieve silo – een belangrijke rol spelen in het dorpsilhouet. In veel andere dorpen vallen dergelijke beeldelementen weg, bijvoorbeeld omdat het dorp in het bos ligt of omdat houtwallen in het omliggende landschap het zicht op het dorp ontnemen. In Lieren is dat anders. Over de volledig open akkers aan de zuidwestzijde en de halfopen weilanden aan de noordoostzijde zie je het dorp en daarmee ook de beide ‘torens’ van veraf liggen. In het dorp zelf bepaalt vooral de silo het beeld. Vanaf veel punten is er via tuinen, weitjes en straten zicht op. De silo vormt daarmee een ruimtelijk en mentaal icoon van Lieren en draagt bij aan de robuuste, agrarische sfeer van het dorp.

★ Maak doorzichten naar de kerk en de silo van de coöperatie

> De kerktoren maar vooral de silo maken een vertrouwd onderdeel uit van het straatbeeld en bepalen het karakter van het dorp.

INTERVIEW

* **Arjen de Graaf**
predikant in Lieren

‘Ook mensen die niets met religie hebben waarderen het kerkgebouw’

‘Ik waardeer Lieren omdat het een dorp is, met een grote stad op slechts vijf kilometer afstand. Als je hier 's zomers buiten zit, gebeurt er niets. 's Avonds rijdt er geen auto meer door het dorp. Aan de achterkant van het huis is het nog echt donker en kun je een prachtige sterrenhemel zien.’ Zeven jaar woont dominee Arjen de Graaf nu in de pastorie naast de kerk van de Protestantse Gemeente Lieren. Toen hij begon was dit nog een gereformeerde kerk, met een kleine dependance aan de Krimweg in Hoenderloo. De Graaf predikt in Lieren en Hoenderloo. Sinds de dependance is verkocht draagt hij in Hoenderloo bij aan de diensten in de Heldringkerk.

De Graaf is opgegroeid in IJmuiden en studeerde theologie aan

de VU in Amsterdam. Zijn keuze voor het kleine Lieren werd ingegeven door zijn wens om alleen te werken, zonder directe collega's. Ook vindt hij het sterk teruglopende kerkbezoek in de steden niet erg stimulerend. ‘Ik heb de afgelopen jaren nog geen minuut spijt gehad van mijn keuze.’ Voor krimpende dorpen is De Graaf niet bang. ‘Het platteland loopt misschien wel leeg, maar niet zo dicht bij de stad. Als Apeldoorn werkgelegenheid blijft bieden, worden dit waarschijnlijk de buitenwijken van de stad.’

De pastorie in Lieren staat aan het begin van het dorp, naast de kerk. De kerk is gebouwd in 1932 in een sobere variant van de Amsterdamschoolstijl. Het huis stamt uit 1934. Toen De Graaf er kwam wonen was het

‘De kerktoren betekent niet alleen iets voor de kerkgangers, de klok hoort bij het hele dorp’

al duidelijk dat hij de laatste bewoner zou zijn. Er liepen onderhandelingen over de verkoop van de pastorie en de strook grond naast de kerk. De Graaf vindt het uitstekend, omdat op de plaats van de pastorie twee of drie gezinnen zouden kunnen wonen. Of er met de pastorie ook een bepalend element in het dorpsgezicht verdwijnt, daar moeten de mensen van het dorp volgens hem over beslissen.

‘Ik blijf natuurlijk een buitenstaander. Mensen die hier al hun leven lang wonen, hebben er meer zeggenschap over.’

De Graaf maakt zich er geen zorgen over of de nieuwbouw bij het dorp zal passen of niet. ‘Ik ben een makkelijk mens. Wel

zou ik graag zien dat het goedkope koopwoningen worden, of huurwoningen, zodat de jongeren uit het dorp er iets aan hebben. Eigenlijk vind ik woningen op deze plek heel goed passen. De Pastoriestraat is dan aan twee kanten bebouwd. Bovendien zou de balans in het dorp verschuiven, waardoor de kerk meer centraal komt te liggen. Dat juich ik zeker toe.’

De kerk in Lieren is kort geleden opgeknapt met het geld dat vrijkwam uit de verkoop van het kerkje in Hoenderloo. De kerkgemeenschap ambieerde een multifunctionele inrichting omdat Lieren geen goede dorpszaal had. De buitenkant is hetzelfde gebleven. Binnen werden

de banken vervuld voor stoelen en er kwam een vleugel. ‘Als dominee heb ik mij hier bewust niet mee bemoeid. Wel ben ik blij met de stap er een architect bij te betrekken. Hij kwam niet alleen met een mooi plan, maar was ook een buitenstaander, een soort heilige waar men naar luisterde. Zodat de meningen van Pietje en Klaasje er niet meer zo toe deden.’

‘Het oude interieur was een ratjetoe. Nu heeft alle hout dezelfde kleur en is de vormgeving redelijk strak. Er zijn geen gordijntjes meer. Er hangt niets meer aan de wand. Alle beeld gaat via de beamer. Maar het is wel een warme zaal geworden. Door die beamer ben ik nu een

soort kerkelijke deejay. Tijdens de dienst laat ik teksten en plaatjes zien die de kern van de preek verhelderen. We leven tenslotte steeds meer in een beeldcultuur.'

Het kerkgebouw maakt deel uit van het beschermde dorpsgezicht van Lieren. 'Daar was ik wel voor. Vanuit de hele omtrek zie je de kerktoren. Toen de lampen van de klok waren uitgevallen, kreeg ik daar van allerlei mensen in het dorp vragen over. De kerktoren betekent niet alleen iets voor de kerkgoers, de klok hoort bij het hele dorp. In Hoenderloo leeft dat nog veel sterker. Toen de kerk daar 150 jaar bestond waren er twee volle diensten om dat te

vieren. De mensen in Hoenderloo dragen bij aan de restauratie van de kerk, terwijl ze niets met religie hebben. Dat kom je in Lieren niet tegen. Lieren is een gemengd geheel, tolerantie is niet altijd het hoogste goed. Mensen maken een specifieke keuze voor een bepaalde kerk, de kerk is geen bindende factor.' De Graaf geniet wel van dat verschil in sfeer en karakter. 'De dorpen liggen tien minuten rijden van elkaar, maar de mensen hebben helemaal niets met elkaar. Geen familie, geen sociale verbanden. Dat is heel bijzonder, in deze tijd.'

* In het 'losse' dorp zijn veel woningen een variatie op het typische Apeldoornse huisje: één laag met kap in een grote tuin

Oosterhuizen

> Ontstaansgeschiedenis

Oosterhuizen is net als Beekbergen en Lieren ontstaan als een lint van boerderijen op de overgang van de hoger gelegen enkgroonden en het lager gelegen beekdal van de Oude Beek. Het oorspronkelijke patroon van een aantal kruisende wegen in combinatie met een los patroon van boerderijen is nog steeds goed voelbaar in het dorp.

Met de aanleg van het Apeldoorns Kanaal in 1868 ontstond er een harde landschappelijke grens aan de oostzijde van het dorp. Langs het kanaal kwam op kleine schaal bedrijvigheid, zoals een kurkfabriek. De nieuwe bedrijvigheid en de betere ontsluiting zorgden er ook voor dat het losse patroon van boerderijen zich langzaam verdichtte rondom de school (nu dorps huis), die in 1901 werd gebouwd.

In de twintigste eeuw is het losse patroon van boerderijen verder verdicht met burgerwoningen. Dit verliep zo geleidelijk en kleinschalig dat het dorp nog steeds aanvoelt als een historisch gegroeid geheel van individuele erven. Recent is voor het eerst planmatig een groepje bij elkaar horende woningen gebouwd.

> Een dorpsbeeld uit de jaren zestig met een sfeer die ook vijftig jaar later nog precies zo aanwezig is.

> Oosterhuizen rond 1900: klein buurtschap bij het nog jonge Apeldoorns Kanaal.

> Oosterhuizen nu: nog even klein ondanks de toename van het aantal woningen.

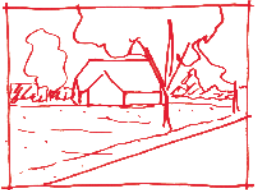

> Ruimtelijke ingrediënten

Lucht en ruimte in een 'los' dorp

Dat het oorspronkelijke agrarische karakter van Oosterhuizen nog steeds voelbaar is, komt deels door de (nog actieve) boerderijen. Maar ook doordat de latere burgerkavels met burgerwoningen niet alle open ruimtes hebben opgevuld. Vanaf de wegen is er zo zicht op de achter de boerderijen en burgerkavels gelegen weilanden gebleven.

De ruimtelijke opzet van het dorp lijkt daardoor sterk op die van Lieren, maar Oosterhuizen is nog lossier en heeft nog meer ruimte zowel in het dorp als eromheen. Zelfs middenin het dorp zijn nog open veldjes, grote bomen en niet-bebouwde doorzichten. Op kruisingen zijn er altijd wel hoeken die open en onbebouwd zijn. Nergens sta je echt volledig tussen de bebouwing. Er is altijd wel zicht op het omliggende landschap.

★ Behoud tussen de huizen door het zicht op het buitengebied

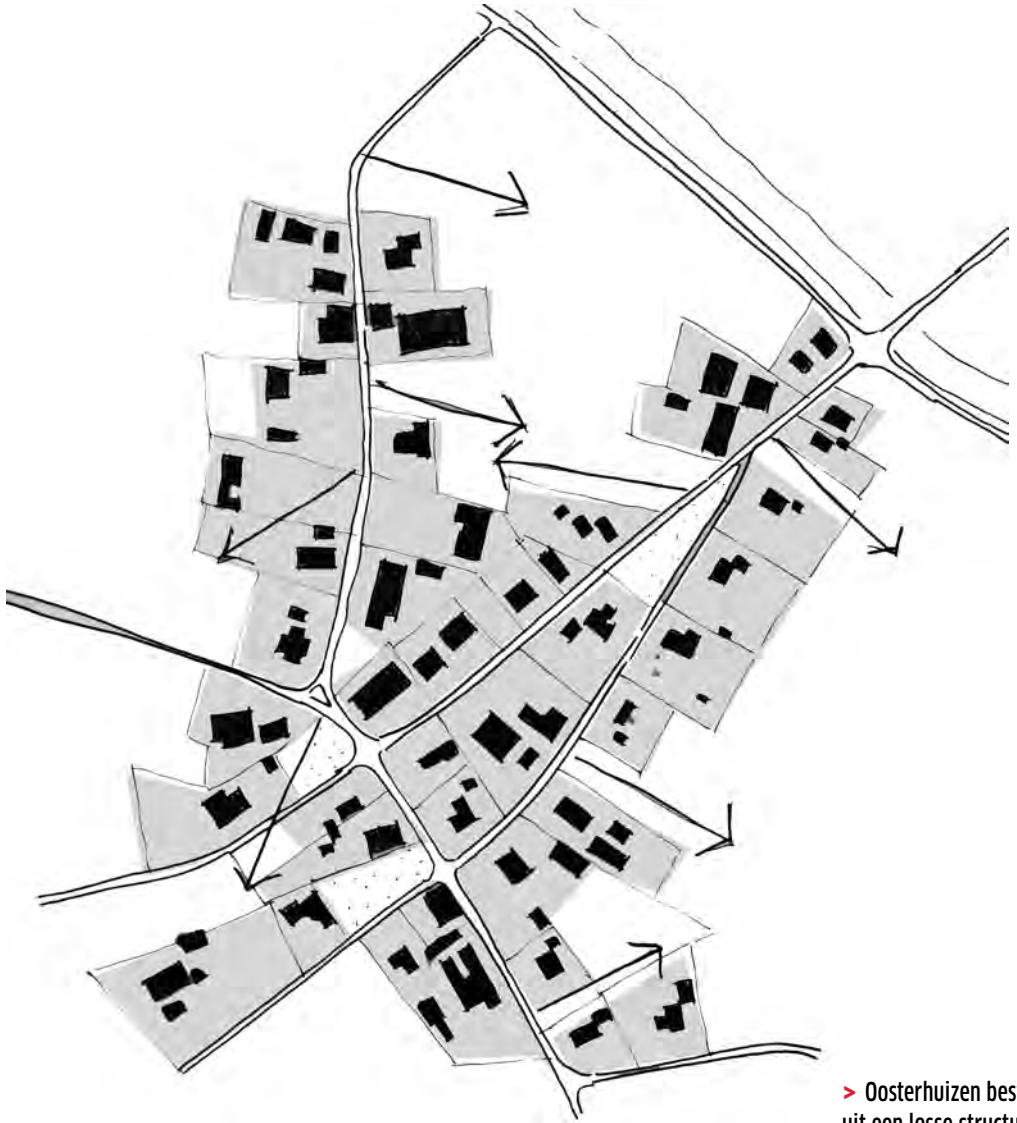
★ Bouw door in de lintstructuur

★ Verdicht niet rond kruisingen

★ Laat kavels en landjes open zodat het landschap overal waarneembaar blijft

> Oosterhuizen bestaat uit een losse structuur van boeren- en burgerkavels rond een knooppunt van oude veldwegen

> De vele volwassen bomen langs de weg of op de erfgrans geven een lommerrijk beeld dat afwijkt van de andere dorpen van Apeldoorn.

> De wegen zijn eenvoudig en landelijk ingericht. Op een enkel kruispunt zijn stadse elementen zoals dit soort markeringen geïntroduceerd die de onopvallende vanzelfsprekendheid van de rest van het dorp onderbreken.

Lommerrijk en landelijk

Zoals veel Apeldoornse dorpen is Oosterhuizen groen. De tuinen zijn groot, groen en omzoomd met allerlei typen hagen, wat het dorp een eigen aanzien geeft. Opvallend zijn ook de vele bomen in de wegberm of op de grenzen van kavels en weg. Het geheel heeft hierdoor een groener en lommerrijker beeld dan bijvoorbeeld het dichtbij gelegen Lieren.

De wegen in en rond het dorp zijn uitermate landelijk door de simpele asfaltprofielen met grasbermen. Waar nodig zijn er grasbetontegels die zorgen voor typisch dorpse rafelige overgangen tussen weg en berm. Stoepen ontbreken. Alleen op kruisingen in het dorp zijn stadse verkeerskundige oplossingen gekozen om de verkeersveiligheid te vergroten.

★ Behoud het groene karakter van het dorp door op kavelgrenzen en langs de weg bomen te planten

★ Zet de landelijke profielen van de openbare ruimte buiten het dorp in het dorp door zodat het dorp luchtig en landschappelijk blijft

Grote omzoomde kavels met een grote variatie aan bouwtypes

De agrarische erven liggen net als in Lieren vaak 'koud' aan de weg met de schuurdeuren naar de weg gericht. De voorruimte is volledig verhard. De burgerwoningen in het dorp liggen juist in grote tuinen en niet direct aan de weg. Vaste rooilijnen ontbreken, maar alle burgerwoningen zijn wel met hun voorkant op de weg georiënteerd. In het dorp valt verder de grote diversiteit aan hagen rondom de tuinen op.

Veel woningen zijn een variatie op het typisch Apeldoornse huisje van één laag met een kap. Er zijn echter ook samengestelde woningen en bungalows. De recente uitbreiding van het dorp grijpt terug op het Apeldoornse huisje maar dan met twee bouwlagen. Door de kap niet 'op' de tweede bouwlaag te zetten, maar hem halverwege de tweede te laten beginnen, voegen deze huizen zich toch naar de dorpse maat en schaal. Ook de grote kavels en de variatie in rooilijnen en oriëntatie in het rijtje helpen bij de inpassing in het dorp.

★ Maak grote kavels

★ Zorg dat nieuwe gebouwen zich verhouden tot de grote volumes van de bestaande boerderijen

★ Oriënteer het hoofdgebouw op het bebouwingslint

★ Gebruik hagen als typisch Oosterhuisense erfafscheiding

> Boerderijen staan met hun schuren 'koud' aan de weg waardoor het erf en de openbare ruimte één geheel vormen.

> Burgerwoningen of verbouwde boerderijen hebben wel een erfafscheiding. Allerlei typen hagen benadrukken de individuele identiteit van de kavel en geven een dorps variatie. Nieuwbouwwoningen nemen dit thema over.

INTERVIEW

‘Ja, het dorp loopt lekker’

Gemoedelijke, open en vriendelijke mensen. Zo typeert Hanneke Stegeman de inwoners uit haar dorp. Veertien jaar geleden kwam ze in Oosterhuizen wonen. ‘Ik wilde graag terug naar het landelijke gebied en dit dorp was vanuit de Randstad nog net bereikbaar.’ Ze voelt zich volledig opgenomen in de lokale gemeenschap. ‘We hebben hier een mooie mix aan autochtonen en import. Er heerst een goede sfeer; er is eigenlijk nooit onenigheid. Misschien komt dat omdat we maar met zo’n 950 inwoners zijn. Dat geeft samenhang en overzicht. We kunnen elkaar rustig aanspreken, bijvoorbeeld over rommel op het erf, zonder dat het op ruzie uitloopt. Dat we geen voorzieningen hebben is soms ook een pré. We hebben geen problemen met middenstand die wat wil en met verkeersoverlast van bedrijven.’

Het middelpunt van het dorp is de school, vindt ze. ‘Als er iets te vieren valt, gebeurt dat vanuit de school.’ Maar ook de

dorpsraad, waar ze tot voor kort bestuurslid van was, en het dorpshuis doen veel, vult ze snel aan. De avondfietsvierdaagse bijvoorbeeld is een activiteit van het dorpshuis. Zelf heeft ze, samen met een buurvrouw, de trekkertocht voor vrouwen opgezet. ‘We maken er jaarlijks een gezellige middag van. Met zo’n twintig vrouwen op de trekker toeren we rond en we eindigen in het dorpshuis. Je verbaast je wat er aan oude trekkers uit de schuur worden getrokken of er zelfs speciaal voor worden aangeschaft.’

Hanneke heeft een knalrode Massey Ferguson uit 1958, waar ze als kind nog hooi mee heeft geschud samen met haar vader. Ze hebben er speciaal een schuurtje voor laten bouwen. Van hout en zink. ‘Je moet openstaan voor nieuwe ontwerpen’, vindt Hanneke, ‘maar het moet natuurlijk wel passen in de omgeving.’ Het schuurtje noemt ze het mooiste gebouwtje op haar erf.

Hanneke Stegeman

actieve bewoner uit Oosterhuizen

De trekkerdag eind september staat al gepland op de jaarkalender van Oosterhuizen. Hanneke maakt de kalender samen met Hendrik, die al z'n leven lang in het dorp woont en de mensen goed kent. Ze gaan samen op stap om de foto's ervoor te maken. 'Gewoon een papieren kalender werkt hier heel

goed.' Alle activiteiten staan erop, zoals de proatavonden, het carnaval, het biljardtoernooi en de palmpaasoptocht, maar ook het eigen volkslied dat gaat over het dorpje in het groen, met het heuij, de rogge en waar je saamhorigheid vindt: 'Maar komt iemand hier in nood. Dan is Oosterhuizen groot.'

Die saamhorigheid maakt dat de bewoners hun nek uitsteken. Zo bestond er een modderig speelveldje, geeft Hanneke als voorbeeld. Een aantal mensen zette zich ervoor in om er kunstgras neer te leggen. Ze haalden 40.000 euro op en het kunstgras kwam er. 'Er is hier zo'n drive! Als er wat is gaan we

‘Wij zorgen graag zelf voor een mooi dorp’

ervoor. Ja, het dorp loopt lekker. We hebben de juiste mensen die de juiste dingen doen, zoals ook dorpelingen die goed constructief met de gemeente kunnen omgaan.

De mensen in Oosterhuizen staan hun mannetje. Zo ging het ook toen Apeldoorn de grote dorpen vroeg een dorpsvisie te maken. Oosterhuizen viel er als klein dorp buiten. ‘Maar we wilden toch een dorpsvisie, al zou het geen officiële status krijgen. Het plan is met inbreng van veel bewoners opgesteld. Voor het dorp heeft het zeker waarde. We grijpen er bij beslissingen telkens op terug.’

Over behoud en versterking van het Oosterhuizense landschap zegt de dorpsvisie niet veel. Daar kan dit Apeldoorns dorpenkookboek aan bijdragen. Wel vraagt Hanneke zich of dit boek iedereen zal berei-

ken. ‘Juist mensen die wat aan hun tuin of erf kunnen doen, bijvoorbeeld een coniferen haag vervangen, gaan niet zomaar aan de slag met zo’n boek. Het is niet zozeer onwil, het is soms meer een kwestie van geld of van niet inzien dat een coniferen haag niet in dit landschap past. Het zou daarom goed zijn als de gemeente mensen bij de hand neemt. Te beginnen met een avond in het dorpshuis. En dan vervolgcacties, want met alleen een avond weten mensen nog niet wat ze kunnen doen aan hun tuin of erf. Het enthousiasme is dan zo vervlogen.’

Waar Hanneke zich aan ergert zijn de entrees van de Apeldoornse dorpen. Ze heeft foto’s gemaakt van alle toegangswegen vanaf de stad. ‘Ik zie graag dat mensen vanuit de stad niet eerst door lelijke industrieterreinen moeten. Kunnen we geen

soepelere, groenere overgangen maken van de stad naar het platteland en andersom? In de dorpen kunnen we ook meer doen met de openbare ruimte. In Oosterhuizen hebben we een driehoekje grond waar auto’s werden geparkeerd. Om dit in het vervolg te voorkomen heeft de gemeente er een hekje omheen geplaatst. De ruimte is er niet veel van opgeknapt, al staan er grote plantenbakken. Eens stonden daar mooie bloemen in, tot enthousiaste bewoner die de bakken op eigen initiatief onderhield overleed. Nu staan er alleen nog wat coniferen in. Het is heel eenvoudig om de bakken op te peppen. Wanneer de gemeente ons vraagt: Doen jullie het beheer als wij er planten in zetten?, dan komt er vanzelf medewerking. Wij zorgen graag zelf voor een mooi dorp.’

* De verschillen tussen de linten vertellen veel over de ontstaansgeschiedenis van het dorp dat groeit en groeit

Loenen

> Ontstaansgeschiedenis

Loenen is in de vroege Middeleeuwen ontstaan als een kleine agrarische nederzetting op de oostflank van de Veluwe. Samen met het dichtbij gelegen Zilven groeide het dorp eeuwenlang geleidelijk. Maar het bleef in omvang beperkt tot een verzameling boerderijen rondom een brink langs de weg tussen Eerbeek en Beekbergen.

Door de sprengkoppen en beken ontstond in Loenen al in de zeventiende eeuw een bloeiende (papier)industrie. Door de bewoners van het bij Loenen gelegen kasteel Ter Horst werden eerst de kerk langs de Eerbeekseweg en later de kerk langs de Hoofdweg gesticht. Dit gaf de aanzet voor Loenen om uit te groeien van een verzameling boerderijen tot een dorp met niet-agarische bedrijvigheid en voorzieningen, terwijl Zilven een klein buurtschap bleef.

Na de Tweede Wereldoorlog is de groeikern planmatig in- en uitgebreid. Door het groeiende aantal bewoners veranderde de identiteit al snel van agrarisch naar forensendorp. Het voorzieningenniveau nam hierdoor ook toe. Langs de oude linten van de Hoofdweg en de Eerbeekseweg kwamen grotere gebouwen met winkels, kantoren of appartementen. Nieuwe woonwijken vulden de ruimtes tussen de linten op. Het dorp werd steeds compacter.

In de afgelopen jaren is de zuidkant van het dorp nog enkele keren uitgebreid en op plekken langs de oude linten zijn locaties herontwikkeld en verdicht met woningen. Het in- en uitbreiden gaat nog steeds door, waardoor het dorp langzaam maar gestaag blijft groeien.

> Naast de romantiek van het landschap buiten het dorp is ook de Eerbeekseweg al jaren bepalend voor het dorpsbeeld.

> Loenen rond 1900:
een bedrijvig dorp rond
veluwe sprengkoppen.

> Loenen nu: een patch-
work van wijkjes en oude
linten.

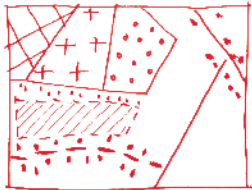
> Ruimtelijke ingrediënten

Hoofdstructuur van linten en invulling met kleine wijkjes

De oorspronkelijke lintbebouwing bepaalt nog steeds het dorpsbeeld. De kleinschalige wijkjes die achter het lint liggen, zijn voor het totaalbeeld van het dorp van ondergeschikt belang. Het verstopte karakter van deze wijkjes zorgt er wel voor dat Loenen als geheel nog een dorpsse indruk maakt, ondanks het feit dat de wijkjes zelf over algemeen weinig dorpsse kenmerken dragen.

Het verschil tussen de geleidelijke ontwikkeling van de linten en de planmatige ontwikkeling van de wijkjes is ook in de openbare ruimte goed zichtbaar. Terwijl de linten gebogen zijn, hebben de wijkjes rechte wegen. De bebouwing in de linten is gevarieerd; de wijkjes herhalen hetzelfde woningtype.

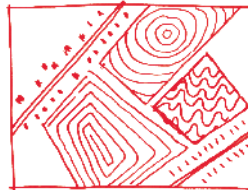
Wel is elk wijkje in Loenen weer anders. De stedenbouwkundige opzet en de architectuur zijn duidelijk 'kinderen van hun tijd'. Ze laten de stedenbouwkundige voorkeuren uit verschillende perioden zien. Zo zijn de uitbreidingen uit de jaren vijftig tot zestig modern stedelijk: lange, rechte en haaks op elkaar staande wegen en herhalingen van dezelfde type rijwoningen. De uitbreidingen uit de jaren zeventig en tachtig zijn een reactie hierop: een minder strakke opzet met geknikte straten en een vrijere verkaveling met wisselende bouwrichtingen. In de meest recente uitbreidingen ligt de nadruk vooral op de architectuur met veel baksteen, donkere kleuren en een nostalgische uitstraling.

★ Kies bij uitbreiding van het dorp voor (nieuwe) bebouwingslinten in lijn met de bestaande lintstructuren

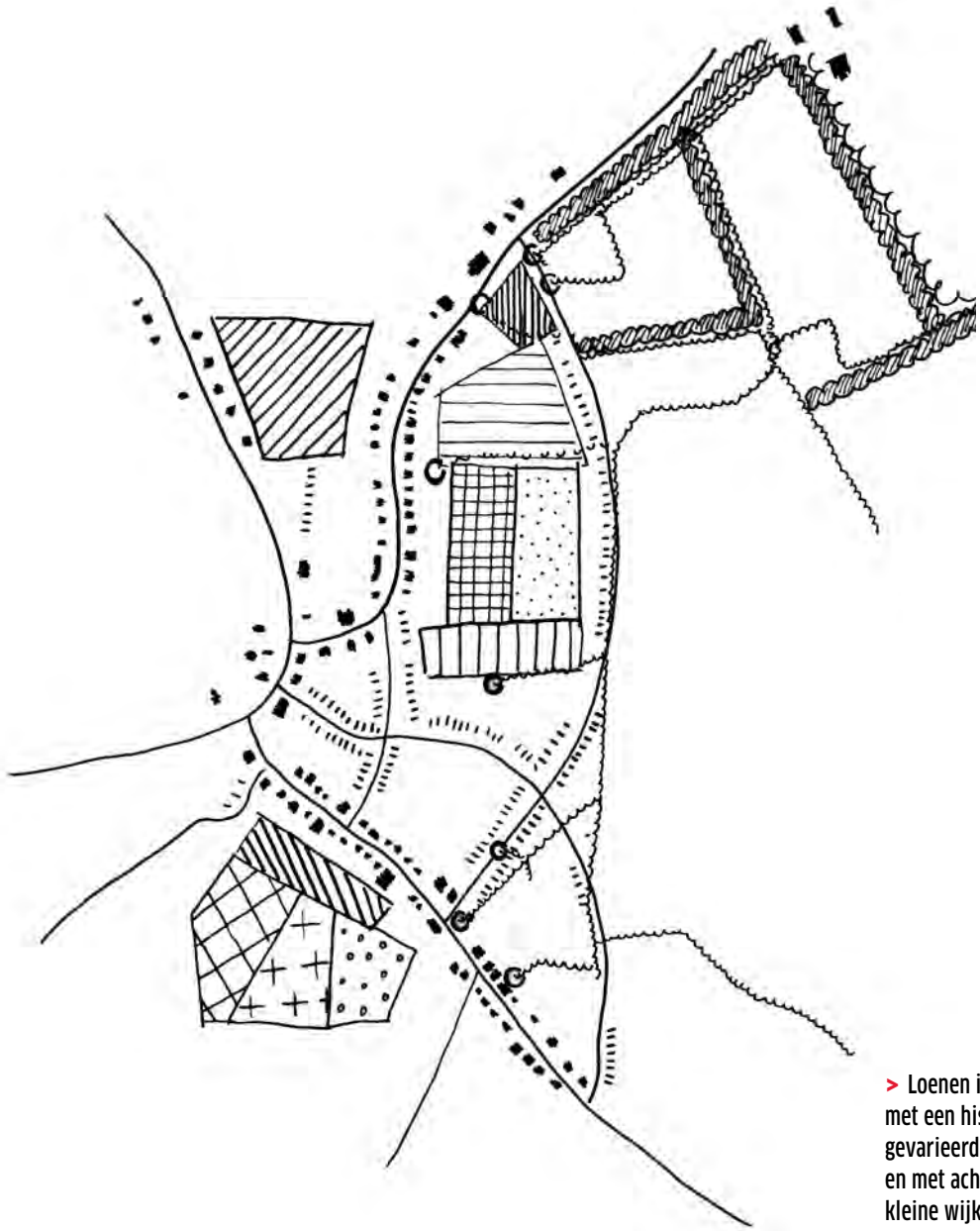
★ Ontwikkel in de gebieden tussen de bebouwingslinten nieuwe, maar kleine wijkjes

★ Geef wijkjes een stedenbouwkundige structuur die afwijkt van de linten

★ Pas ook in planmatig ontwikkelde wijkjes de basisrecepten toe om een dorpsse uitstraling te krijgen

> Loenen is een dorp met een historische en gevarieerde lintbebouwing en met achter de linten kleine wijken uit verschillende perioden.

> De Hoofdweg en Eerbeekseweg zijn de minst dorpse linten. Dat komt door de verkeerskundige indeling maar vooral door de kale aankleding van de straten.

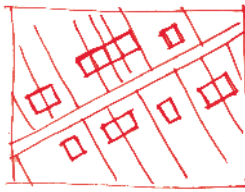
Linten met een sterke eigen identiteit

In Loenen heeft elk lint een eigen karakter. De verschillen vertellen iets over de geleidelijke ontstaansgeschiedenis van het dorp. De Hoofdweg en de Eerbeekseweg zijn van oudsher de belangrijkste wegen. Naast wonen kennen ze ook andere functies. Dat geeft deze twee wegen een gevarieerd beeld van kleine en grote, oude en nieuwe, sobere en uitbundige gebouwen. Door deze variatie kunnen de linten enorm veel verschillende gebouwen opnemen. Ze winnen met een nog grotere variatie aan gebouwen en functies juist aan aantrekkelijkheid.

De Hoofdweg en Eerbeekseweg zijn breder dan de overige linten en de inrichting is het meest stads door de verschillende van elkaar gescheiden verhardingen voor de verschillende gebruikers (voetgangers, fietsers, automobilisten). Terwijl de bebouwing langs beide wegen nog op veel punten dorps is, wringt wel de inrichting van de openbare ruimte. Beide linten komen over als een 'uitgeklede straat' waar alleen het (auto) verkeer het beeld bepaalt.

★ Zorg ervoor dat elk bebouwingslint net afwijkt in stedenbouwkundige opzet en architectonische invulling zodat de variatie tussen de linten toeneemt

★ Bouw geen twee keer hetzelfde type woning naast of tegenover elkaar

★ Varieer binnen een straat in dakhellingen en dakvormen zodat er een afwisselend beeld ontstaat

Kleinere of later bebouwde linten zijn kleinschaliger van opzet en hebben meer eenheid in hoogte en architectuur dan de Hoofdweg en Eerbeekseweg. Toch zijn ook deze linten heel gevarieerd. De kapvormen en kaprichtingen variëren en op de daken liggen zowel grijze als rode pannen.

★ Plaats grote en hogere gebouwen alleen in het bebouwingslint van de Eerbeekseweg of de Hoofdweg, waar zulke gebouwen al voorkomen

★ Behoud bij het inpassen van grotere gebouwen de afwisseling tussen grotere en kleinere gebouwen

★ Gebruik voor gebouwen wisselende dakpankleuren (rood en grijs)

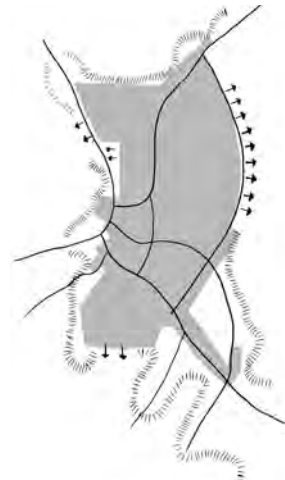
> De bebouwingslinten met alleen woningen zien er dorpsr uit omdat ze minder breed zijn, trottoirs ontbreken en dorps materialen en kleuren zijn gebruikt.

> De weg en bomensingel langs de Horstweg zorgen voor een heldere maar daarmee ook harde grens tussen het dorp en het buitengebied. Een duidelijke grens tussen twee gescheiden werelden.

> Een zachte dorpsrand richting de enken ontstaat doordat kavels afwisselend met hun voor-, achter- of zijkant naar het landschap zijn gericht. Het dorp en landschap lopen zo op een losse manier in elkaar over.

> De afwisseling tussen zachte overgangen en plekken waar een weg voor een harde dorpsgrens zorgt.

Een dorp met harde en zachte dorpsranden

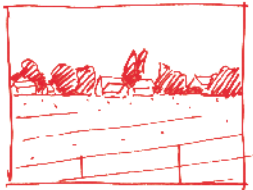
De ligging van het dorp op de overgang van hoger gelegen akkerbouwgronden naar lager gelegen weilanden is bepalend geweest voor de subtiele maar beeldbepalende verschillen tussen de dorpsranden.

De west- en zuidzijde heeft grotendeels 'zachte' dorpsranden met woningen aan het lint die met hun achterkanten aan de open enken grenzen.

Buiten het dorp zie je daarom een gevarieerde en groene overgang van het land naar het dorp.

Aan de oostzijde zijn de linten deels enkelzijdig bebouwd, waardoor de weg een harde scheiding vormt tussen het dorp en het landschap. De Horstweg is een mooi voorbeeld van hoe een harde overgang toch veel kwaliteit kan hebben.

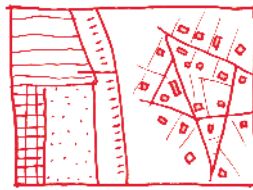
Door de ligging op de flank van de stuwwal is Loenen (naast Zilven) het enige dorp waar vanaf hoger gelegen standpunten een goed zicht is op het 'daklandschap' van het dorp. Ook in het dorp zijn de hoogteverschillen zichtbaar wanneer er vanuit de linten zicht is op de lager gelegen bebouwde wijkjes.

★ Maak aan de westzijde van het dorp zachte overgangen naar de enken door kavels zowel met hun voor-, zij- als achterkanten aan het landschap te laten

★ Zorg voor formele overgangen aan de oostzijde van het dorp door kavels met hun voorkanten naar het landschap te richten

★ Zorg ervoor dat de ruimtelijke verschillen tussen Loenen en Zilven helder blijven

Spaarzaam maar beeldbepalend groen

Loenen heeft een groen karakter. Dat beeld wordt niet zozeer bepaald door het groen in de straten maar veel meer door de volwassen bomen, bosjes en houtwallen op de kavels, langs de beken en rond de sprengkoppen of in de dorpsranden. Feitelijk is er helemaal niet zoveel groen, maar de beplanting die er is bepaalt wel voor een groot gebied het beeld.

Veel van deze landschapselementen vertellen ook iets over de ontwikkelingsgeschiedenis van het dorp. De lanen van landgoed Ter Horst bepalen de structuur en de sfeer rond de Horstweg. De bosstroken langs de sprengkoppen vormen grote groene elementen binnen de jarenvijftigwijkjes tussen de Horstweg en de Hoofdweg. Aan de westzijden zijn uitlopers van de hoger gelegen bossen zichtbaar. De sprengkoppen vormen kleine groene eilandjes in het dorpsbeeld.

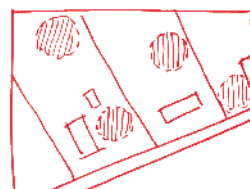
★ Wees zuinig op de volwassen beplanting en zet deze in als drager voor een groen straatbeeld

★ Concentreer het groen rond sprengkopen en beken waardoor deze een grotere rol gaan spelen in het dorpsbeeld

★ Maak gebruik van 'geleend' groen door bestaande houtsingels buiten wijkjes in te zetten als groen decor

★ Maak kavels langs de linten zo diep dat er tussen en achter de woningen grote bomen kunnen groeien die het groene beeld van Loenen kunnen dragen

> Door de hoge bosrand buiten de wijk krijgt het verder stenige gebied toch een groen karakter. Zo blijft het dorps gevoel - het landschap is altijd dichtbij - overeind.

> Oude bomen in de wijk of in de tuinen langs de bebouwingslinten dragen het groene karakter van een hele straat en zijn dan ook van onschatbare waarde voor een dorps beeld.

✳ In Zilven heb je vanaf de hoger gelegen enk een prachtig zicht op de lappendeken van kavels en weiltes

Zilven

> Ontstaansgeschiedenis

Zilven is net als Loenen ontstaan als een agrarische nederzetting op de overgang van de hoger gelegen enkgroonden en de lager gelegen heidegronden. De eerste boerderijen vormden kleine clusters langs de oude verbindingsweg van Eerbeek naar Beekbergen.

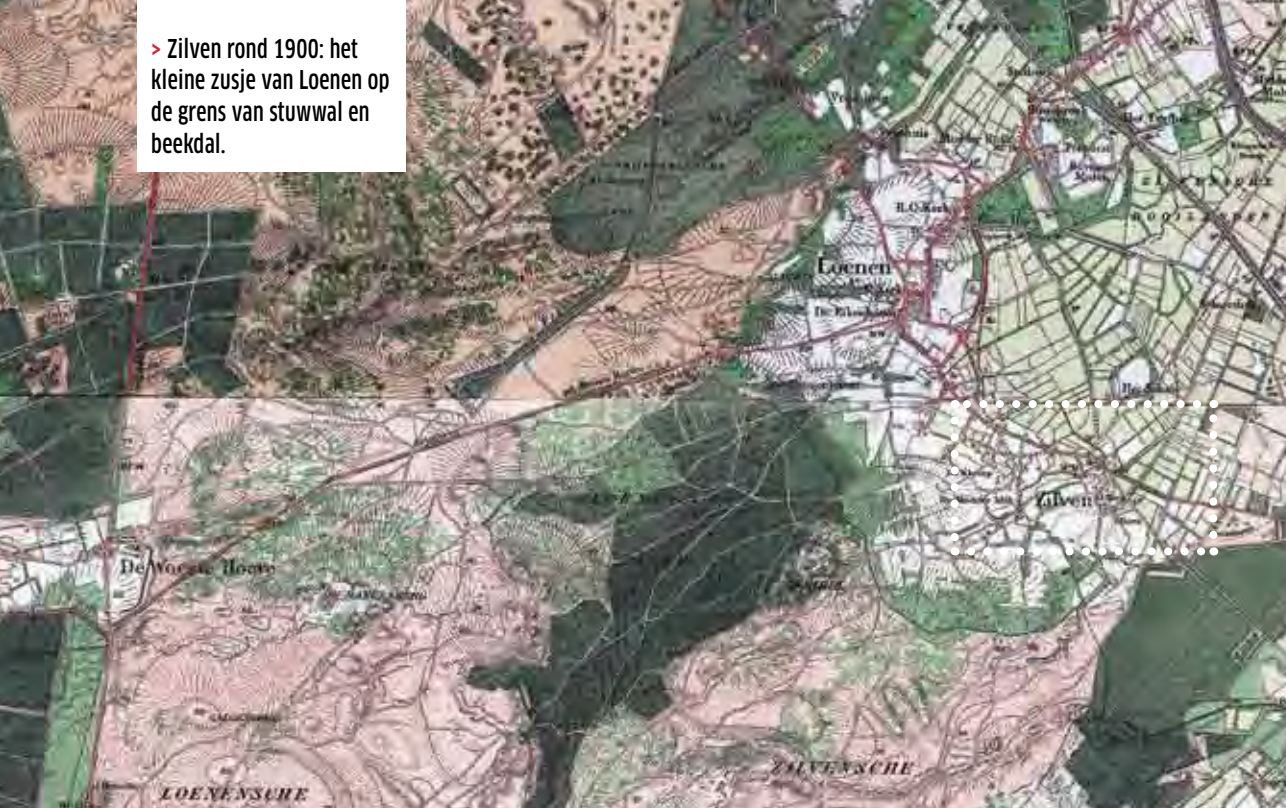
Het accent qua ontwikkeling heeft altijd sterker op Loenen dan op Zilven gelegen. Hierdoor is Loenen al in de negentiende eeuw uitgegroeid tot een dorp met bedrijvigheid en voorzieningen en Zilven altijd een agrarische nederzetting gebleven.

Zilven ontwikkelt zich ook nu nog in een langzaam tempo. De bebouwingsdichtheid neemt door burgerwoningen op kavels weliswaar langzaam toe tot een 'woonlandschap', maar het landelijke karakter is altijd behouden gebleven.

> Karakteristieke boerderij in oud Zilven.

> Zilven rond 1900: het kleine zusje van Loenen op de grens van stuwwal en beekdal.

> Zilven nu: een lappendeken van losse kavels aan Loenen aan.

> Ruimtelijke ingrediënten

Lappendeken van kavels en weiltes

Door de geleidelijke ontwikkelingssnelheid is het beeld van Zilven het best te omschrijven als een lappendeken van woonkavels en weiltes. Het best zichtbaar is dit bovenop de enk, waar je zicht hebt op het 'dakland-schap' van Zilven. Wat dan opvalt zijn niet zozeer de daken maar vooral de groene bomen ertussen.

Binnen de lappendeken zijn de oorspronkelijke boerderijkavels nog goed herkenbaar. Ze wijken af in hun opzet en omvang van de later toegevoegde 'burgerkavels'. De boerderijen staan niet in een tuin maar met de deel naar de weg gericht. Een ander verschil is dat de boerderijen en hun bijgebouwen groter zijn dan de later gebouwde burgerwoningen. En de boerderijen staan vaker op beeldbepalende plekken zoals kruisingen en hoger gelegen plekken.

Het merendeel van de lappendeken bestaat tegenwoordig uit ruime kavels met relatief kleine woningen en een veelvoud aan grote bijgebouwen. Het zijn vrijwel allemaal burgerwoningen wat blijkt uit de grote variatie in architectuur en het veelvuldige gebruik van hagen om de kavels te omzomen en af te schermen van de omgeving. Dat alles versterkt het beeld van een lappendeken.

In de grote tuinen staan de bijgebouwen meestal niet dicht bij het huis zoals je in andere dorpen ziet, maar wat verder weg aan de rand van de kavel. De lage dichtheid van de bebouwing, het vele groen en de doorzichten bepalen daarmee het beeld als woonlandschap.

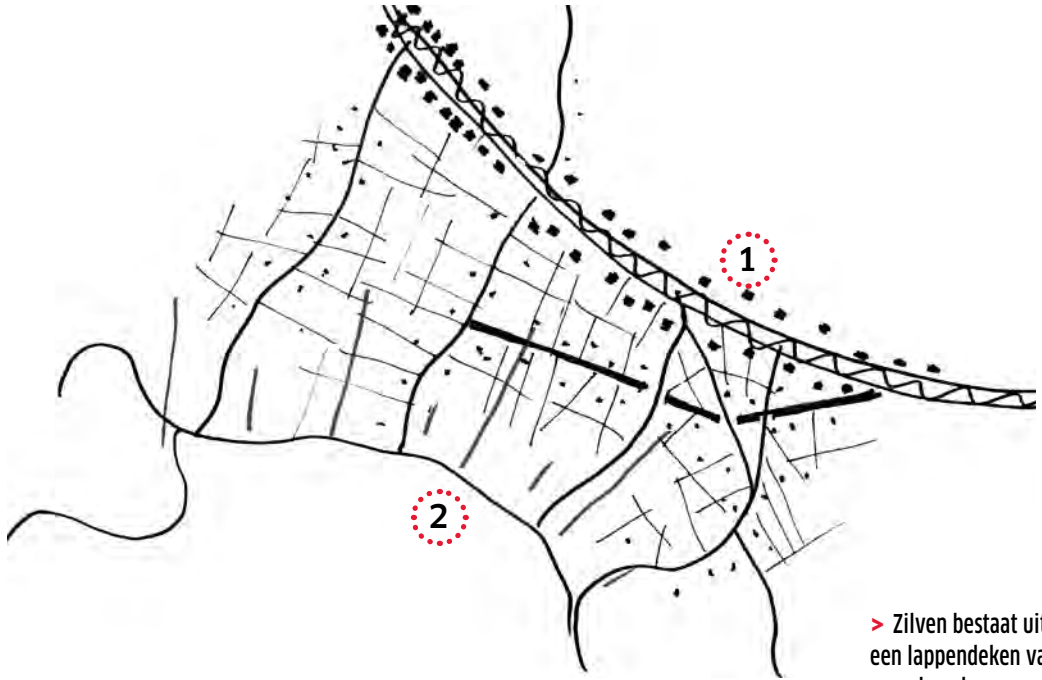
★ Maak grote kavels in aansluiting op de al aanwezige kavelmatten

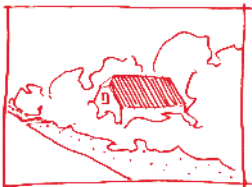
★ Omzoom de kavel met hagen maar zorg er ook voor dat het huis zichtbaar blijft

★ Wees zuinig op het opgaande groen; de groene aankleding van een enkele kavel bepaalt het beeld van de hele omgeving

> Zilven bestaat uit een lappendeken van woonkavels en open weiltes ontsloten door een kronkelig patroon van smalle veldwegen tussen het bebouwingslint van de Eerbeekseweg (1) en de Zilvensche enk (2).

★ Oriënteer het huis op de weg maar zorg er wel voor dat het midden in een tuin staat op voldoende afstand van de weg

★ Sluit qua architectuur aan op de twee voorkomende bouwtypes: boerderij of huis met zadel- of mansarde kap

★ Bouw bij voorkeur breed in plaats van hoog

★ Plaats bijgebouwen los van de woning. Bijgebouwen kunnen groot zijn als de kavel dat ook is

Overgang van hoog en open naar laag en besloten

Zilven strekt zich uit tussen de bovenrand van de Zilvensche enk en de linbebouwing van de Eerbeekseweg. In de richting van de weg is meer bebouwing, waardoor bij de weg het beeld beslotener is dan hoger op de enk.

Voor het behoud van de beleving van deze overgang van hoog naar laag zijn de nog niet-bebouwde kavels essentieel. Juist via die weijtjes kun je ver naar buiten kijken en zo het hoogteverloop maximaal beleven.

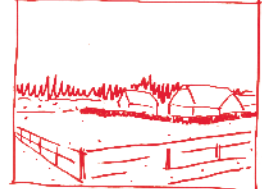
★ Onderzoek altijd wat verdichting met woningen voor effect heeft op het beeld dat je van boven op de enk ziet (het daklandschap)

★ Zorg ervoor dat de overgang tussen de dichtere bebouwingdichtheid (onderaan de enk) naar de dunnere bebouwingdichtheid (bovenaan de enk) blijft bestaan

★ Positioneer huizen zodanig dat zicht op het hoger gelegen open landschap blijft bestaan

★ Behoud hoogteverschillen door tuinen niet te egaliseren

> De subtiele overgang van de hoge open enk naar de lager gelegen besloten wereld rond het bebouwingslint van de Eerbeekseweg vraagt om een zorgvuldige analyse van waar nog wel en waar geen huizen meer gebouwd kunnen worden.

> Alles aan de ruimtelijke inrichting van Zilven is 'zacht' inclusief de op het reliëf afgestemde landwegen met hun vorkachtige aansluitingen zonder harde randen of hoeken.

> De gebogen wegen en hagen dicht op de weg zorgen ervoor dat het gebied niet in één keer is te overzien. Wandelen of rijden door Zilven levert daardoor na elke bocht weer een verrassing op.

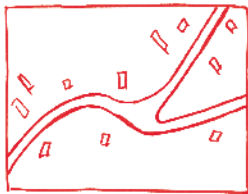
> De paar stukken rechte weg zijn minder verrassend en gebiedsspecifiek.

Veldwegen als ontsluitingslintjes

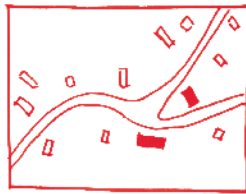
De woningen van Zilven zijn ontsloten via smalle veldwegen. Ze draaien met de hoogteverschillen mee of lopen juist steil naar boven. Hierdoor hebben alle wegen dus een gebogen verloop en typerende vorkkruisingen, die altijd vrij zijn van bebouwing. Lange, rechte en brede stukken weg ontbreken vrijwel geheel, wat bijdraagt aan het kleinschalige landschapsbeeld van Zilven.

De breedte van de wegen is beperkt en afgestemd op het minimale gemotoriseerde verkeer dat van de wegen gebruik maakt. De hagen langs de wegen versterken het kleinschalige beeld van de wegen nog verder.

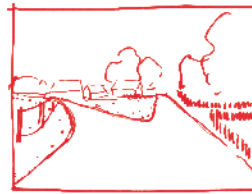
De weginrichting in Zilven is ook uitermate landelijk. Er is nog een fors aantal onverharde wegen en de overige wegen zijn simpele asfaltwegen zonder belijning en met smalle, ruig gemaaide grasbermen.

★ Maak gebogen en geen lange, rechte wegen

★ Verdicht niet rondom kruisingen

★ Maak geen haakse aansluitingen maar typisch Zilvense 'vorken'

★ Houd straatprofielen zo smal mogelijk met minimale wegbreedtes en smalle grasbermen

* Een jong en bedrijvig buurtschap in een driehoek van eigenwijze lintjes

Veldhuizen

> Ontstaansgeschiedenis

De naam Veldhuizen verwijst naar de landschappelijke ligging in het veld: de planmatig ontgonnen heidegronden ten zuiden van de grote uitloper van de Veluwe en ten noorden van het beekdal van de Loenensche beek. Oorspronkelijk stond het zuidelijke deel te boek als het nieuwe Veldhuizen en het gebied ten noordwesten van de Hoofdweg als het oude Veldhuizen.

Het gaat hier om een relatief jong buurtschap uit de tweede helft van de negentiende eeuw. Oorspronkelijk bestond het uit een aantal kleine boerderijen aan de Voorsterweg, die parallel aan de zuidelijk gelegen Loenensche beek liep. Met de aanleg van het Apeldoorns Kanaal kwam er een nieuwe verbindingsweg naar de noordelijker gelegen Loenensche brug. Er ontstond een driehoek tussen beide wegen en het Apeldoorns Kanaal.

Het dorp groeide vooral door de omliggende papier- en kartonindustrie en de melkfabriek bij de Klabanusbrug. Vanuit deze bedrijvigheid is het buurtschap steeds verder verdicht met kleine woon- en bedrijfskavels.

bron D. Notteboom

> De oude melkfabriek is sinds de bouw ervan het baken van Veldhuizen.

> Veldhuizen rond 1900: een nog vrijwel onbebouwde driehoek naast het net gegraven Apeldoorns Kanaal.

> Veldhuizen nu: dezelfde driehoek maar nu vrijwel volledig bebouwd.

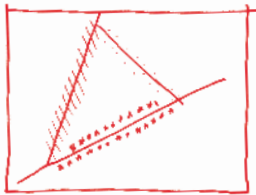

> Ruimtelijke ingrediënten

Drie linten met een eigen identiteit

Veldhuizen bestaat tegenwoordig uit drie wegen met lintbebouwing. Samen vormen ze een driehoek. De manier van bebouwen en de inrichting van de openbare ruimte is voor elke weg anders. Hierdoor zijn de verschillen in de ontstaansgeschiedenis nog afleesbaar en is het beeld van het buurtschap gevarieerd.

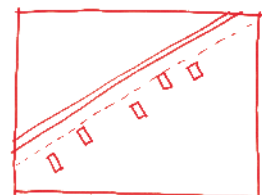
Het oudste lint, de Voorsterweg, is ontstaan als onverhard veldpad aan de noordzijde van het beekdal van de Loenensche beek. Pas rond 1870 kwamen hier de eerste boerderijen. Later is het lint steeds meer bebouwd geraakt, deels met grote bedrijfskavels en deels met grote woonkavels. Het vele opgaande groen op de kavels en de ver terugliggende rooilijn zorgen ervoor dat op bepaalde plekken helemaal geen woningen te zien zijn.

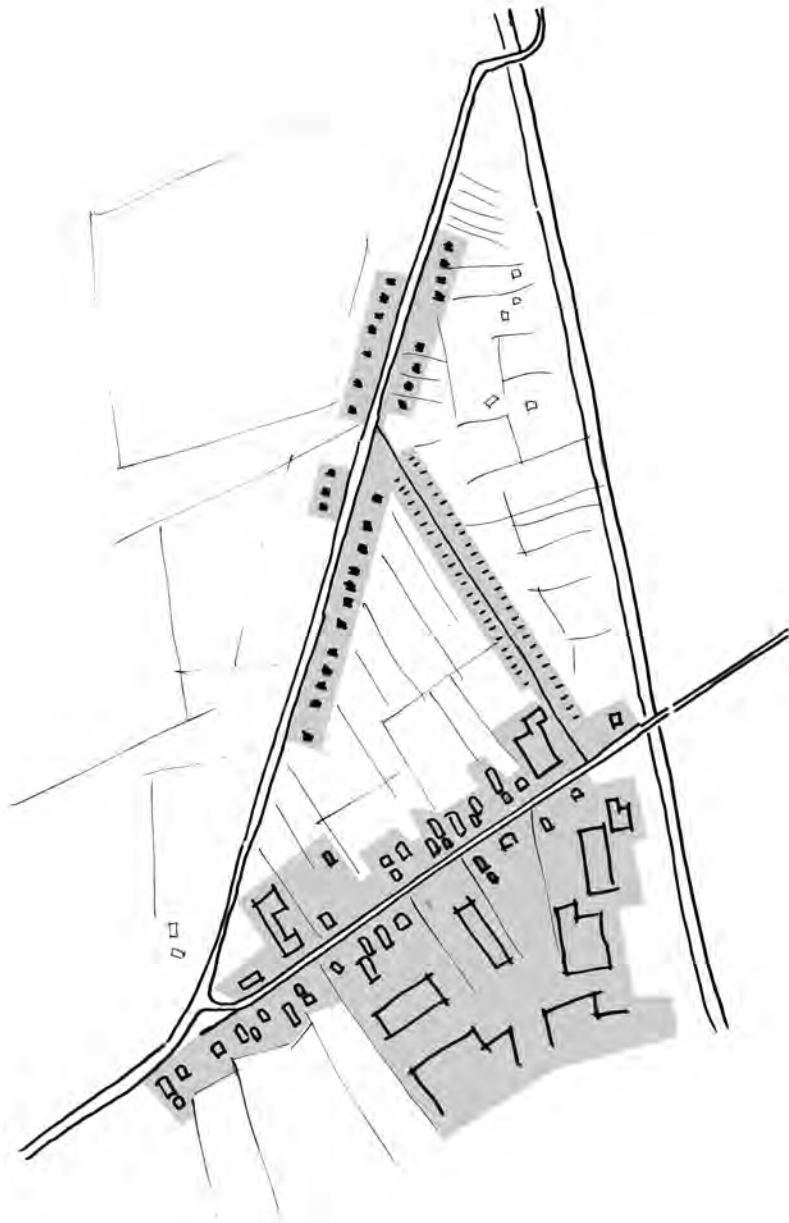
★ Respecteer de verschillende sferen tussen de drie bebouwingslinten

★ Maak langs de Voorsterweg nieuwe erven waar meerdere nieuwbouwelementen geclusterd kunnen worden tot een eenheid

★ Varieer langs de Voorsterweg sterk met rooilijnen en plaats nieuwbouw niet te dicht aan de weg

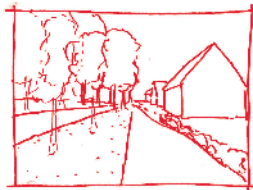
> Veldhuizen is een
buurtschap langs drie
wegen met ieder een eigen
bebouwingsbeeld.

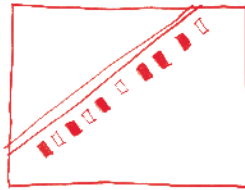
> De Hoofdweg is een strak geordend lint met grote bomen, kaarsrechte wegen en een vaste rooilijn met eenduidige woningen.

> De Boterweg is een lint met een grote diversiteit aan burgerwoningen op kleine kavels.

★ Versterk de laanstructuur langs de Hoofdweg

★ Verdicht het bebouwingslint van de Hoofdweg alleen aan de oostkant van de weg en respecteer de strakke rooilijn

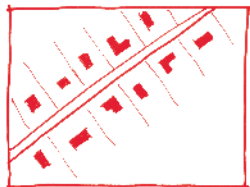
★ Sluit langs de Hoofdweg aan bij het repeterende karakter van de huisjes van één laag met schuine kap rooilijn

De Hoofdweg is een 'bedachte' weg. Het vormde eind negentiende eeuw de nieuwe verbindingsweg tussen Loenen en Klarenbeek. Op het splitsingspunt van de Hoofdweg met de Voorsterweg is goed te zien dat de oude route ooit rechtdoor liep (via Voorsterweg), maar is afgeleid richting de Loenensche brug.

De Hoofdweg heeft dan ook een veel strakkere opzet dan de Voorsterweg met aan één zijde lintbebouwing. De woningen staan op vaste afstand en relatief dicht op de weg. De hoge bomen, de brede weg en het kaarsrechte fietspad bepalen het beeld en niet zozeer de individuele huisjes die erlangs staan.

Tussen beide wegen en parallel aan de Kanaalweg is in de twintigste eeuw langs de melkfabriek de Boterweg aangelegd. Hier staat de meest recente lintbebouwing met een veelvoud aan kleine kavels met burgerwoningen en een grote variatie aan architectuur. Het beeld is strakker dan langs de Voorsterweg maar losser dan de bebouwing langs de Hoofdweg.

De inrichting van de drie wegen sluit aan bij de geschiedenis en bebouwing van de drie linten. De Voorsterweg is door de losse gras- en grindbermen het meest rommelig en landelijk ingericht. De Hoofdweg is strak en helder van opzet. Het later toegevoegde lintje van de rechte Boterweg is kleinschaliger. Bewoners maaien zelf de smalle grasbermen, wat een keurig burgerbeeld oplevert.

★ Behoud de kleinschalige opzet van burgerkavels langs de Boterweg

★ Versterk de individualiteit van elke kavel langs de Boterweg door te variëren in rooilijn, type woning, oriëntatie en bouwstijl

INTERVIEW

Hélène Mook

opbouwwerker betrokken
bij de dorpen

‘Er is geen dorp dat hip wil wezen’

Opbouwwerker H el ne Mook begeleidt dorpsraden en dorpsverenigingen bij hun activiteiten. Juist als stadsbewoner geniet ze van haar werk in de dorpen. ‘De mensen in de dorpen voelen zich verbonden met hun omgeving. Ze waarderen de schoonheid van het platteland en zijn vertrouwd met wat er soms in generaties is opgebouwd. Iedere kans om hun huis of de directe omgeving van hun huis mooier te maken, wordt met beide handen aangegrepen. Mensen koesteren de geschiedenis die zij samen delen en zijn trots op de verhalen. Families kennen elkaar en elkaars achtergrond. Evenementen worden samen voorbereid en meegemaakt. Dat scheidt een onmiskenbare band.’

‘De dorpen verschillen onderling behoorlijk, dat is er ook weer zo leuk aan. In Uddel dragen de verschillende kerkgemeenschappen bijvoorbeeld bij aan de sociale cohesie. Hier zijn de meeste vrijwilligers actief en is mantelzorg vanzelfsprekend.

Het is het mooiste en netste dorp, waar de zondagsrust in ere wordt gehouden en de kerkgang het beeld bepaalt. Loenen heeft een typerend kerkje met een plaatsje ervoor. Lieren heeft een prachtige kleine kerk, maar de bewoners zijn waarschijnlijk vooral trots op de weilanden en de fraaie boerderijen. Hoenderloo heeft een mooi plein met een muziekkapel. ‘s Zomers wordt het dorp overspoeld door toeristen. ‘s Winters zoeken de bewoners elkaar weer op en zijn er muziek- en toneeluitvoeringen.’

Voor het dorpsgevoel zijn de dorpshuizen van groot belang. Het dorpshuis maakt dat gevoel tastbaar, het is de plek waar het dorp samenkomt. ‘Alle grote feesten en partijen worden er georganiseerd en verenigingen maken er gebruik van. De handbal, korfbal-, schiet- en gymnastiekvereniging vergaderen er. Er wordt schilderles gegeven, geschaakt en muziek gemaakt. Elk dorp heeft minimaal  en dorpshuis nodig voor die func-

‘Iedereen weet waar iedereen mee bezig is; dat is het mooie van een dorp’

tie. Hoenderloo heeft er drie, dat is dan eigenlijk weer teveel. Daar zie je dat ze alledrie niet goed lopen.’

De verzakelijking van de verhuur vormt een bedreiging voor het voortbestaan van de dorpshuizen. Hélène geeft een voorbeeld. Beekbergen heeft een nieuw dorpshuis, de Hoge Weye, dat deel uitmaakt van een multifunctioneel centrum met een basisschool, een kinderdagverblijf en buitenschoolse opvang, winkels en woningen. ‘Het oude dorpshuis was behoorlijk vervallen, maar er was wel altijd een beheerder, zodat je je welkom voelde. De Hoge Weye is meer een verkapte zalenverhuur. Het is er zo verlaten als bij de slager op zaterdagmiddag. Groepen die een ruimte gebruiken moeten zelf de tafels klaarzetten en de koffie en thee verzorgen. De leeftijd van de organisatoren laat dat niet altijd toe.’

‘De eigenaren van de dorpshuizen hielden tot de financiële crisis vaak rekening met de niet-commerciële insteek van de vrijwilligers’, aldus Mook. ‘Dat is nu anders. De inkomsten uit laagdrempelige activiteiten zijn te laag, waardoor de koffietafel, soos en computermiddagen dreigen te verdwijnen. Terwijl elkaar zien en spreken reuze belangrijk is – voor wie allang in het dorp woont, maar ook voor de import. Nieuwe bewoners vestigen zich in een dorp vanwege de schoonheid, de ligging en de kwaliteit van wonen. Zij moeten het gevoel dat een dorp iets gezamenlijks is nog ontwikkelen. Laat staan dat het iets gezamenlijks is om trots op te zijn. Meedoen aan activiteiten is dan belangrijk.’

De buitenruimte van de dorpshuizen vindt Hélène er prachtig uitzien. ‘Het zijn prettige plekken, goed bereikbaar. De verantwoordelijkheid om een bepaalde omzet te halen, betekent ook

dat er grote zorg wordt besteed aan de buitenruimte.’ Hetzelfde geldt voor de scholen. Om hun voortbestaan veilig te stellen is de buitenschoolse opvang goed geregeld, wordt er ingezet op cultuur- en sportprogramma’s en ligt de speelplaats er piekfijn bij. De school in Lieren kreeg een natuurspeelplaats. ‘Je loopt daar zo vanuit de weilanden de speelplaats op, dat past heel goed bij het dorp.’ De dorpsbewoners hielpen mee met geld inzamelen, het omploegen van het schoolplein en het inzaaien. ‘Er is altijd wel een ouder met een lading stenen of met een tractor. En er zit meestal wel iemand uit de dorpsraad in de ouderraad. De lijntjes zijn kort en de mensen zijn echt ongevoelig actief.’

Bij nieuwbouw voeren woningcorporaties veel overleg met de dorpsraden. Gaat het om projectontwikkeling, dan kijkt de dorpsraad nauwgezet mee. ‘Men volgt de nieuwbouwplannen,

maar ook de plannen van een bewoner die bijvoorbeeld een minicamping wil beginnen op zijn eigen land. Dat is het mooie van een dorp. Iedereen weet waar iedereen mee bezig is. Daardoor kun je al in een vroeg stadium iets van de plannen vinden en er met elkaar over in gesprek gaan. Er is geen dorp dat hip wil wezen. Wanneer er een nieuw kunstwerk moet ko-

men in de openbare ruimte, dan is dat meestal figuratief en is de kunstenaar bekend. Je wordt in een dorp minder overvallen door de hectiek van alle dag of door plotselinge besluiten. Dat maakt het fijn om in een dorp te wonen.'

✱ Stadse wijkes met expliciete vormen en kleurstellingen steken af tegen een historisch en kleinschalige lint

Klarenbeek

> Ontstaansgeschiedenis

Klarenbeek is voor Veluwe begrippen een relatief jong dorp. Het natte heidelandschap is pas in de negentiende eeuw ontgonnen en gecultiveerd als agrarisch gebied, afgewisseld met bossen gericht op de houtproductie. Het dorp zelf ontwikkelde zich als kleinschalig lintdorp langs één van de oude verbindingswegen tussen Arnhem en Deventer.

Tot de Tweede Wereldoorlog bestond Klarenbeek feitelijk uit twee dorpskernen. Het Voorster deel is ontstaan als een katholieke nederzetting. Het had een sterke relatie met landgoed Klarenbeek en de nabijgelegen Rooms-katholieke kerk en school. In dit deel staat ook de oude houtzaagmolen voor de zuidelijk gelegen bossen. Het Apeldoornse Klarenbeek was een iets kleinere nederzetting met een protestants karakter en meer gericht op de landbouw.

Na de Tweede Wereldoorlog zijn ten oosten van de Klarenbeekseweg een aantal uitbreidingswijken gebouwd door zowel de gemeente Voorst als de gemeente Apeldoorn.

> Kermis in Klarenbeek met de op achtergrond de molen als herkenningsbaken.

> Klarenbeek rond 1900:
twee kernen in twee
gemeentes.

> Klarenbeek nu: nog
steeds twee kernen nu met
sportveld ertussen.

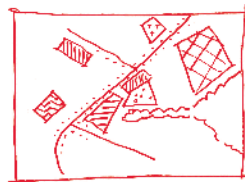

> Ruimtelijke ingrediënten

In zich zelf gekeerde wijkjes achter het lint

De groei van Klarenbeek is grotendeels planmatig geweest in de vorm van kleine wijkjes. De nieuwe wijkjes verschenen 'achter' de losse lintbebouwing van de Klarenbekerweg. Elk wijkje heeft een eigen thematiek van woningtypen, straatprofielen en materiaal- en kleurstellingen. In de wijkjes zijn soms dorps kenmerken zichtbaar, maar het geheel is eerder stads dan dorps qua opzet.

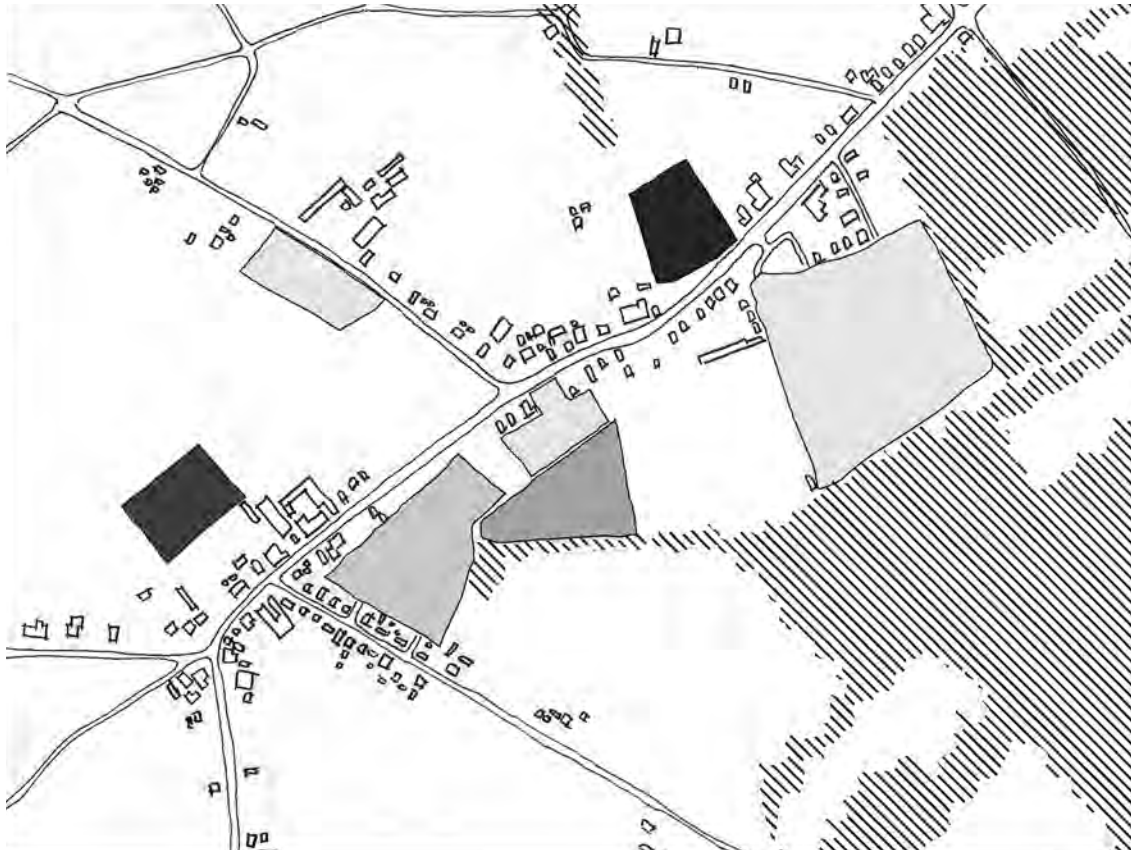
De lintbebouwing is nog grotendeels intact en in de loop der jaren hier en daar aangevuld met nieuwbouw. Typisch voor het lint is dan ook de grote variatie aan woningvormen, architectuur en kleur. Dit steekt af tegen de herhaling van de woningtypen in de wijkjes.

★ Zet de typische Klarenbeekse aanpak door in nieuwbouw waarbij elke dorpsuitbreiding een afgeronde wijk oplevert met een eigen (dorps) identiteit

★ Bouw langs de Klarenbekerweg door in de lintstructuur

> Klarenbeek is een verzameling van uitbreidingswijken met elk een uitgesproken eigen karakter. De wijken liggen als losse eilanden achter het historische lint van de Klarenbeekse weg.

> In de zuidelijke dorpsrand van Klarenbeek komen zachte overgangen naar het landschap voor. De bossingels zorgen ervoor dat het landschap altijd dichtbij voelt.

> Waar het landschap open is, zijn de dorpsranden juist hard. Een straat markeert de messcherpe grens tussen het dorp en buitengebied.

Landschap op afstand

Door steeds wijkjes achter het lint toe te voegen is het landschap steeds verder naar de buitenrand gedrongen. In de wijken zelf is maar weinig voelbaar van het omliggende landschap. Alleen aan de dorpsranden heb je nog zicht op de omgeving. Hier is het dorpse gevoel het sterkst. In de wijkjes is wel groen, maar dit zijn vooral 'stadse' oplossingen in de vorm van groenstrookjes, bomenrijen of strakke haagblokken.

Aan de zuidzijde van het dorp is de relatie met het landschap nog het sterkst. Hoge bosstroken en houtwallen zijn op veel plekken ook van binnenuit de wijkjes zichtbaar. Ze geven de suggestie dat het landschap dichtbij is. Op de plekken waar het dorp en de bosrand elkaar raken is de dorpsrand ook werkelijk zachter door de gedraaide kavels, grote tuinen en onverharde paden.

Op de plekken waar bosranden ontbreken en het dorp aan open weilanden grenst, is de dorpsgrens hard en scherp. De grens bestaat hier uit rijen van gelijke woningen met voorkanten naar het landschap en een straat die het dorp en buitengebied messcherp van elkaar snijdt.

★ Zorg dat het zicht op het omliggende landschap behouden blijft

★ Haal het landschap naar binnen waardoor het dorpse karakter van Klarenbeek niet alleen tot de dorpsrand beperkt blijft

★ Versterk het dorpse karakter van de dorpsranden door zachte overgangen naar het landschap te maken

Dorps op onderdelen maar niet in zijn totaal

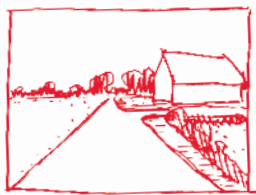
De uitbreidingswijkjes van Klarenbeek zijn kleinschalig maar nogal stedelijk ontworpen. Elk wijkje bestaat uit een in zichzelf gekeerde wegenstructuur, vaak met doodlopende wegen aan de randen. Langs de wegen staan veel woningen van hetzelfde type, met strakke rooilijnen en in een hoge dichtheid. Ook de openbare ruimte is stads: straten met verhoogde trottoirs, achterpaden en pleintjes. Het materiaalgebruik in de openbare ruimte is uitgesproken kunstmatig. Vooral de gele bestrating in de Dijk maar ook de rode betonstraatstenen in het er tegenover gelegen wijkje roepen stadse associaties op en contrasteren met het ingetogen beeld langs de dorpsranden en het lint.

Opvallend is dat veel wijkjes een geheel eigen architectuur hebben met expliciete vormen en kleurstellingen die repeterend worden toegepast. Ook hierdoor is het beeld eerder stads dan dorps.

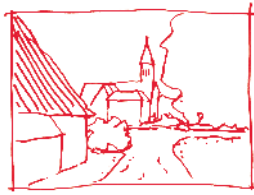
Tussen de wijkjes en deels erin zijn nog sporen van het oorspronkelijke landschap zichtbaar: op onbebouwde veldjes, bij het zicht op een oude molen of een gespaarde houtwal. Juist op deze plekken laat Klarenbeek zijn meest dorps- en verrassende kant zien.

★ Wees zuinig op de spaarse dorpsselementen en zorg ervoor dat ze vanuit veel standpunten zichtbaar blijven

★ Houd de openbare ruimte rustig en argeeloos. Gebruik daarom geen expliciete kleuren en maak geen stadse straatprofielen

★ Maak informele routes naar de hoogtepunten in het dorp zoals de kerk, de molen, het landgoed en de beek

★ Probeer wijkjes minder stads te ontwerpen door ingrediënten uit de basisrecepten van dit kookboek toe te passen

> De stadse inrichting van de openbare ruimte en de expliciete kleurstellingen van de woningen en verharding zorgen ervoor dat veel wijkes ondanks een lage bebouwingshoogte toch niet dorps ogen.

> Op plekken waar iets wordt afgeweken van een planmatige opzet ontstaat direct een meer dorps sfeer.

RECEPT

